

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу
Інститут економіки і менеджменту
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

МАНДЗЮК АНДРІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 336.71

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Оцінка ліквідності банків в умовах економічних перетворень

Освітня програма – Фінансовий менеджмент
у сфері бізнесу
Спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

А. І. Мандзюк

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Ромашко Олександра Михайлівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

доцент Л. Р. Маринчак

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківськ - 2024

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Інститут економіки і менеджменту

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

Мандзюку Андрію Івановичу

1. Тема роботи «Оцінка ліквідності банків в умовах економічних перетворень»

керівник роботи Ромашко Олександра Михайлівна, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «08 » грудня 2023 року № 713/7

2. Строк подання студентом роботи 10.01.2024

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні документи, офіційні матеріали Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, спеціальна економічна і фінансова література, фахові наукові видання, Інтернет-джерела.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методологічні основи оцінки ліквідності банку в умовах економічних перетворень.

2. Аналіз та оцінка сучасного стану ліквідності банківської системи на прикладі АТ «Ощадбанк».

3. Оцінювання ліквідності банківської установи та шляхи удосконалення процесу управління ліквідністю.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Слайд 1 – Система банківської ліквідності.

Слайд 2 – Класифікація факторів впливу на ліквідність банку.

Слайд 3 – Динаміка доходів і витрат банківської системи України.

Слайд 4 – Відповідність спеціалізованих ощадних банків України вимогам LCR. Динаміка обсягу наданих коштів для регулювання ліквідності банківської системи України.

Слайд 5 – Динаміка активів АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 років.

Слайд 6 – Структура активів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності . Структура пасивів АТ «Ощадбанк» за терміновістю їх погашення.

Слайд 7 – Показники ліквідності АТ «Ощадбанк». Нормативи ліквідності АТ «Ощадбанк».

Слайд 8 – Крива ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки.

Слайд 9 – Оцінювання ліквідності АТ «Ощадбанк» за скоринговою методикою.

Слайд 10 – Основні напрями ефективного управління ліквідністю банку за рівнями.

6. Дата видачі завдання 01.12.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми та постановка завдання магістерської роботи	01.12.2022	Виконано
2.	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи оцінки ліквідності банку в умовах економічних перетворень	01.04.2023	Виконано
3.	Розділ 2. Аналіз та оцінка сучасного стану ліквідності банківської системи на прикладі АТ «Ощадбанк»	01.09.2023	Виконано
4.	Розділ 3. Оцінювання ліквідності банківської установи та шляхи удосконалення процесу управління ліквідністю	24.12.2023	Виконано
5.	Вступ і висновки до роботи	28.12.2023	Виконано
6.	Оформлення роботи згідно встановлених вимог	07.01.2024	Виконано
7.	Подання готової роботи з комплектом супровідних матеріалів на допуск до захисту	10.01.2024	Виконано

Студент

_____ (підпис)

А. Мандзюк

Керівник роботи

_____ (підпис)

Ромашко О. М.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота містить 68 сторінок, 14 таблиць, 21 рисунок, перелік джерел посилань із 62 найменувань і 2 додатки.

У сучасний період часу Україна зазнає серйозних труднощів у різних аспектах, включаючи політичний, економічний та соціальний. Ліквідність визнається ключовою категорією, що гарантує ефективне, стійке та стабільне функціонування банківської установи, і є важливою не лише для окремого банку, але й для фінансової системи держави в цілому. Тому наростає необхідність в подальшому дослідженні та аналізі цієї характеристики з метою розробки ефективної системи управління ліквідністю банківських установ.

Мета магістерської роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та розробленні практичних рекомендацій щодо оцінки ліквідності банківських установ.

Об'єктом дослідження є ліквідність банківського сектору України, рівень якої може впливати на фінансову стійкість та ефективність банківської системи країни. Предметом дослідження є методичні підходи до оцінювання ліквідності банківських установ України.

В роботі досліджено теоретичні основи ліквідності банку, визначено її сутність та функції. Розроблено методичний підхід до оцінки ліквідності комерційного банку, ідентифіковано ключові критерії та показники. Проаналізовано рівень ліквідності банківської системи України з урахуванням економічних перетворень та проведено оцінку ліквідності АТ "Ощадбанк" з огляду на структуру активів і пасивів. Здійснено комплексну оцінку ліквідності банківської установи. Визначено і обґрунтовано напрями ефективного управління ліквідністю комерційного банку в умовах економічних змін.

ЛІКВІДНІСТЬ, БАНК, БАНКІВСЬКА СИСТЕМА, МЕТОДИКА, НОРМАТИВ, КОЕФІЦІЄНТ, СТРАТЕГІЯ, УПРАВЛІННЯ.

ABSTRACT

The master's thesis comprises 68 pages, 14 tables, 21 figures, a list of 62 references, and 2 appendices.

In the current period, Ukraine faces serious difficulties in various aspects, including political, economic, and social challenges. Liquidity is recognized as a key category ensuring the effective, stable, and consistent functioning of a banking institution. It is crucial not only for an individual bank but also for the overall financial system of the country. Hence, there is a growing need for further research and analysis of this characteristic to develop an effective liquidity management system for banking institutions.

The objective of the master's thesis is to justify theoretical aspects and develop practical recommendations for assessing the liquidity of banking institutions.

The research object is the liquidity of the banking sector in Ukraine, the level of which can influence the financial stability and efficiency of the country's banking system. The research subject is methodological approaches to assessing the liquidity of Ukrainian banking institutions.

The thesis explores the theoretical foundations of bank liquidity, defines its essence and functions. A methodological approach to assessing the liquidity of a commercial bank is developed, and key criteria and indicators are identified. The liquidity level of the Ukrainian banking system is analyzed, taking into account economic transformations, and an assessment of the liquidity of "Oschadbank" JSC is conducted considering the structure of assets and liabilities. A comprehensive evaluation of the liquidity of a banking institution is performed. Directions for effective liquidity management of a commercial bank in the context of economic changes are determined and justified.

LIQUIDITY, BANK, BANKING SYSTEM, METHODOLOGY, NORMATIVE, COEFFICIENT, STRATEGY, MANAGEMENT.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	10
1.1 Ліквідність банку: сутність, функції та фактори впливу	10
1.2 Методичний підхід до оцінки ліквідності комерційного банку.....	17
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК».....	26
2.1 Аналіз ліквідності банківської системи України	26
2.2 Аналіз активів і пасивів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності	34
2.3 Аналіз показників ліквідності АТ «Ощадбанк».....	47
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3 ОЦІНЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ	54
3.1 Інтегральна оцінка ліквідності банківської установи	54
3.2 Напрями ефективного управління ліквідністю комерційного банку	62
Висновки до розділу 3	69
ВИСНОВКИ.....	71
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА	75
ДОДАТКИ.....	83
Бібліографічна довідка	

МР.ФНм – 78.00.000 ПЗ				
Змн.	Лист	№ докум.	Підпис	Дата
Розроб.		Мандзюк А. І.		
Перевір.		Ромашко О. М.		
Реценз.				
Н. Контр.		Ромашко О. М.		
Затверд.		Маринчак Л. Р.		
Оцінка ліквідності банків в умовах економічних перетворень				
		Літ.	Арк.	Акрушів
		6		
ІФНТУНГ, ФНм-22-1				

ВСТУП

Актуальність теми визначається суттєвим впливом ліквідності на фінансову стабільність та ефективність функціонування банківської системи в умовах постійних змін в економічному середовищі. У сучасний період часу Україна зазнає серйозних труднощів у різних аспектах, включаючи політичний, економічний та соціальний. Ліквідність визнається ключовою категорією, що гарантує ефективне, стійке та стабільне функціонування банківської установи, і є важливою не лише для окремого банку, але й для фінансової системи держави в цілому. Тому наростає необхідність в подальшому дослідженні та аналізі цієї характеристики з метою розробки ефективної системи управління ліквідністю банківських установ.

Стан наукових досліджень з питань ліквідності банків в умовах економічних перетворень був об'єктом уваги численних вчених, які внесли значний вклад у цю тематику. До числа провідних науковців, що досліджували дане питання, входять такі вчені, як Барановський О. І., Блащук-Дев'яткіна Н. З., Волкова В. В., Гайдай К. М., Гунько Н. І., Жовтяк К. В., Заріцька А. І., Іванова В. В., Касьянов В., Криклій О. А., Крухмаль О. В., Люта О. В., Мінасян М. Т., Москаленко О. А., Нікольчук Ю., Новосьолова О. С., Павленко Л. Д., Путінцева Т. В., Радніна Д. А., Христофорова О. М., Швабій К. та інші. Ці вчені вивчали як теоретичні, так і практичні аспекти ліквідності банків у контексті змін в економічному середовищі, а їхні дослідження стосувалися оцінки ліквідності фінансових установ в умовах різноманітних економічних трансформацій, враховуючи зовнішні виклики та внутрішні фактори.

Мета магістерської роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та розробленні практичних рекомендацій щодо оцінки ліквідності банківських установ.

Основні завдання дослідження включають:

1. Систематизувати поняття ліквідності банку, визначити його сутність та функції, а також визначити основні фактори, що впливають на ліквідність.

2. Уточнити методичний підхід до оцінки ліквідності комерційного банку, визначити ключові критерії та показники, які використовуються в цьому процесі.

3. Визначити та проаналізувати рівень ліквідності банківської системи України, враховуючи актуальні економічні перетворення та визначити тенденції в цьому контексті.

4. Проаналізувати ліквідність АТ "Ощадбанк" через призму структури його активів і пасивів з позиції ліквідності.

5. Детально розглянути та оцінити показники ліквідності АТ "Ощадбанк", враховуючи специфіку його діяльності.

6. Здійснити комплексну оцінку ліквідності банківської установи.

7. Визначити і обґрунтувати напрями ефективного управління ліквідністю комерційного банку в умовах економічних змін.

Кожне з цих завдань відповідає конкретному підрозділу магістерської роботи, що визначає структуру та логіку подальшого дослідження.

Об'єктом дослідження є ліквідність банківського сектору України, рівень якої може впливати на фінансову стійкість та ефективність банківської системи країни. Предметом дослідження є методичні підходи до оцінювання ліквідності банківських установ України.

Для вирішення завдань магістерської роботи використовуються різноманітні методи дослідження, які спрямовані на глибокий аналіз ліквідності банківської системи та управлінських практик на рівні окремого банку. Серед них можна виділити: аналіз, синтез, порівняння, групування, систематизація, графічний метод та інші.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розширенні теоретично-методичних засад та наданні практичних рекомендацій для забезпечення ефективного управління ліквідністю банків в умовах економічних змін. Ключовим науковим внеском магістерської роботи, який визначає її наукову новизну і який був отриманий автором та викладений на захисті, є наступне:

запропоновано методичний підхід до оцінки ліквідності, який, на відміну від існуючих ґрунтується на побудові та визначенні інтегрального скорингового показника, що дозволить більш комплексно оцінити рівень ліквідності банку.

Автор апробував наукові результати та практичні аспекти своєї магістерської роботи і отримав позитивний відгук під час участі у I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Impact of Artificial Intelligence and Other Technologies on Sustainable Development» (Дніпро, 28-29 грудня, 2023 р.) на тему «До оцінки активів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

1.1 Ліквідність банку: сутність, функції та фактори впливу

Для стабільної роботи банку необхідно дотримуватися достатнього рівня ліквідності, тобто банківська установа повинна своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Постійна оцінка ризиків та вдосконалення стратегій управління ліквідністю стає необхідністю для забезпечення стабільності банківської системи в умовах невизначеності та змін. Такий підхід сприятиме не лише збереженню фінансової стійкості окремих банків, але й зміцненню загального фінансового здоров'я країни.

На сьогодні не існує загальноприйнятого визначення сутності терміну "ліквідність банківської установи", оскільки різні науковці та економісти розглядають це поняття з різних точок зору та застосовують різні підходи трактування банківської ліквідності, що ускладнює формулювання єдиної концепції.

Деякі експерти [1;2;3;4;5] визначають ліквідність як легкість та швидкість конвертації активів у гроші, інші [6;7;8] наголошують на збалансованому співвідношенні активів і пасивів банківського балансу. Порівнюючи різні точки зору, важливо враховувати, що у науковому середовищі відсутній єдиний консенсус щодо визначення ключових аспектів ліквідності банків, що відображає розмаїття досліджень та різноманітність підходів у даній галузі.

Підходи науковців, щодо визначення сутності ліквідності банківської установи відображено в табл. 1.1.

Таке розмаїття підходів до розуміння ліквідності банківських установ викликає важливі дискусії в економічній науці.

Таблиця 1.1 - Наукові підходи до трактування ліквідності банку

Автор	Поняття	Ключові слова
Христофорова О. М., Мінасян М. Т. [1]	Ліквідність банку – це комплексний фінансовий показник легкості реалізації, перетворення ціннісної форми активів в грошову, свого роду гарантія можливості швидкого продажу, збалансоване співвідношення активів і пасивів балансу банку, ступінь кореляції термінів розміщених активів і залучених фінансовою установою пасивів.	перетворення ціннісної форми активів в грошову
Люта О. В., Гайдай К. М. [3]	Ліквідність банку – це безперечна спроможність банківської установи забезпечувати вчасне, повне та безперервне виконання власних грошових зобов'язань перед кредиторами та вкладниками, маючи для цього достатньо готівкових та безготівкових коштів.	повне та безперервне виконання власних грошових зобов'язань
Волкова В. В., Рандіна Д. А. [9;10]	Ліквідність банку - спроможність банку виконувати свої зобов'язання та ефективно використовувати запас ліквідності для розвитку.	спроможність банку виконувати свої зобов'язання
Жовтяк К. В. [11]	Ліквідність банку - спроможність банківської системи забезпечити своєчасне виконання всіх зобов'язань перед вкладниками, кредиторами та акціонерами банківських установ, можливість залучати в необхідному обсязі вільні кошти юридичних і фізичних осіб, надавати кредити та інвестувати у розвиток економіки країни	можливість залучати в необхідному обсязі вільні кошти
Путінцева Т. В. [12]	Ліквідність банку - здатність вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників і попит позичальників; оперативність реалізації економічних відносин; чинник їхньої фінансової спроможності; інструмент; інститут; критерій оцінки його ділової репутації; гарантія його стабільного функціонування.	задоволення вимог вкладників і попиту позичальників
Гулько Н. І. [13]	Ліквідність банку – це його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання. Інакше кажучи, суми його грошових коштів, які можна швидко мобілізувати з інших джерел, дають змогу вчасно виконувати зобов'язання, відображені в пасиві балансу.	мобілізація грошових коштів з інших джерел
Нікольчук Ю., Швабій К., Касьянов В. [8]	Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку.	співвідношення активів та пасивів

З табл. 1.1 можна підсумувати, що більшість науковців висловлюють підтримку та розглядають ліквідність за підходом, що базується на виконанні фінансових зобов'язань. Такий підхід застосовує і НБУ у своїх нормативних документах. Згідно з постановою НБУ "Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні"[14], ліквідність банку визначається як здатність установи забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань

банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати).

Проте є дослідники [8;15;16], які стверджують, що точнішим і ширшим уявленням про ліквідність банку є підхід, який зосереджується на співвідношенні активів і пасивів. Такий підхід, на їхню думку, забезпечує більш повне розуміння та охоплює ще й інші аспекти ліквідності, ніж просто виконання фінансових зобов'язань.

Після розгляду різних підходів вчених-економістів і трактувань сутності поняття "ліквідність банку" в офіційних та нормативних джерелах, ми визначили власне розуміння цього терміну. Таким чином, на нашу думку, ліквідність банку - це здатність вчасно та ефективно виконувати свої фінансові зобов'язання, забезпечуючи доступність достатньої кількості грошей чи легко конвертованих активів для виплати вкладникам та виконання інших фінансових зобов'язань.

Паралельно із використанням терміну "ліквідність банку" у теорії та на практиці часто вживається й ряд інших визначень, а саме: "ліквідність банківської системи", "ліквідність балансу банку" та "ліквідність активів і пасивів" [17;18]. Отож, ліквідність банку слід розглядати як комплексну систему, що має різні рівні та охоплює різні компоненти. Серед цих компонентів важливе місце займають ліквідність активів і ліквідність пасивів, які утворюють ліквідність балансу – основу для локальної банківської системи та міжнародної банківської ланки.

Графічно рівні цієї системи та їх взаємозв'язок можна представити у вигляді схеми, рис. 1.1.

Отже, важливо відзначити, що ліквідність банківської системи є взаємозалежною від стану ліквідності окремих банків. Ця ліквідність, в свою чергу, визначається ступенем ліквідності балансу, що охоплює ліквідність пасивів та активів банку, а також враховує фактори, такі як діяльність НБУ, стан міжбанківського ринку та загальний стан світового фінансового ринку.

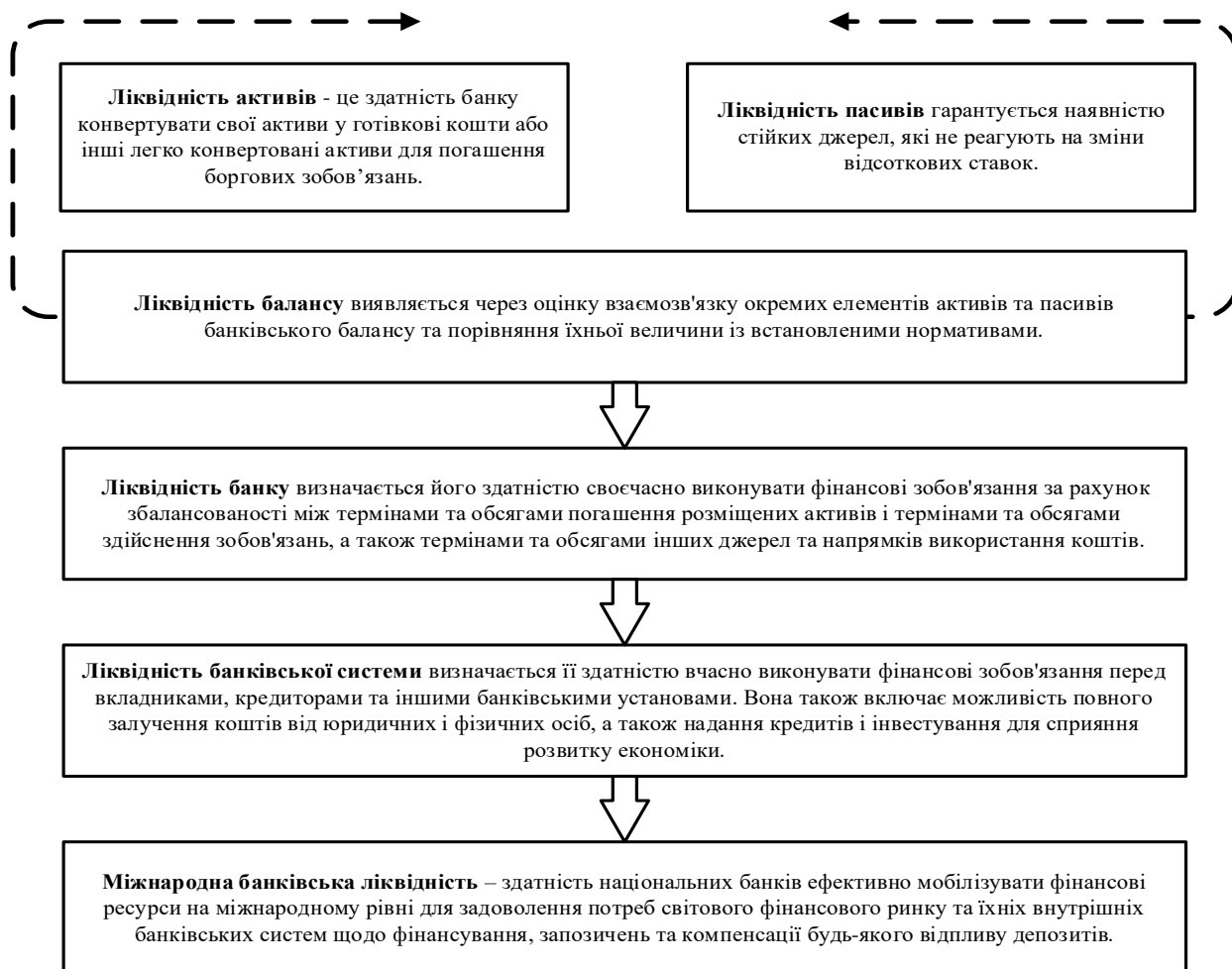

Рисунок 1.1 – Система банківської ліквідності

Джерело: побудовано автором за [9;18;19;20]

Ми погоджуємося з думкою Москаленко А. О. та Криклій О. А. [6], що вказані концепції мають взаємозв'язок, оскільки міжнародна банківська ліквідність залежить від стану ліквідності банківської системи країн у цілому, яка, в свою чергу, безпосередньо визначається станом ліквідності окремого банку, який формується ліквідністю його активів та пасивів.

Розгляд основних проблем, які ускладнюють забезпечення ліквідності банківської системи, вимагає глибокого розуміння її функціонування. Розглядаючи відкритість банківської системи як складової соціально-економічної системи, що взаємодіє з різними компонентами зовнішнього середовища, забезпечення її ліквідності визначається як сукупність функцій, що визначають стійкий розвиток банківської системи та систем, до яких він належить відповідно до свого статусу.

Прийнятними для аналізу ефективного забезпечення ліквідності вважаються функції трансформації, стабілізації та конкурентного статусу, а також функція вирівнювання ризиків [1, с. 111]. Проте дані функції не охоплюють двох найважливіших характеристик ліквідності: практичності через систему контролю та надійного виконання зобов'язань у майбутньому як передумови стабільного розвитку банку. Отже, вищезазначені функції мають бути доповнені функціями організаційного управління та стратегічними функціями [21, с. 74]. Функція організаційного управління визначає управління як вирішальний елемент для забезпечення ліквідності банку та змогу визначення оптимальних інструментів щодо управління ліквідністю як з позиції НБУ, так і в самому банку. Стратегічна функція визначає здатність банку ефективно та динамічно розвиватися, постійно виконуючи свої зобов'язання.

Система функцій ліквідності може бути охарактеризована відповідно до широко визнаного класифікаційного підходу в банківському середовищі, яке розглядається з точки зору його внутрішніх і зовнішніх аспектів, рис. 1.2.

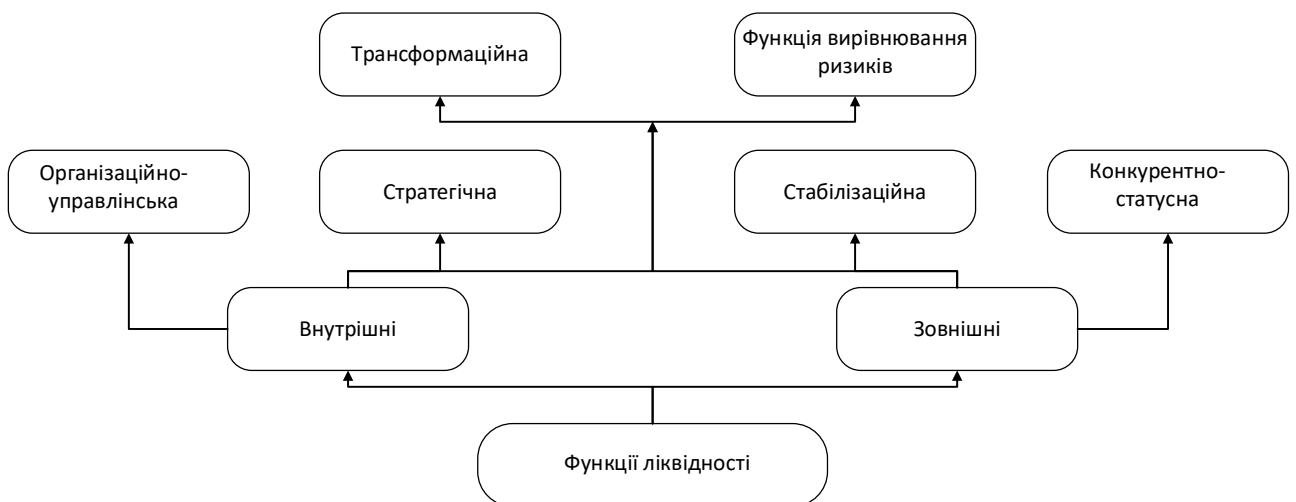

Рисунок 1.2 – Функції ліквідності банківської системи [1;21]

Зазначимо, що в сучасних умовах необхідно акцентувати увагу на вивченні та розумінні факторів, які можуть впливати на рівень ліквідності, зокрема враховуючи зміни в економічному оточенні та регуляторному середовищі.

Банк повинен бути спроможним не тільки вирішувати виявлені проблеми з ліквідністю, але й проводити стратегічне та тактичне управління нею на основі ґрунтовного аналізу всіх факторів, що впливають на можливість банку виконувати свої зобов'язання та задовольняти попит на кредити.

На сучасному етапі комерційні банки функціонують в умовах значних труднощів, і всі вони піддаються впливу різноманітних ризиків, серед яких ліквідність не є винятком. Для більш глибокого розуміння того, як ліквідність може змінюватися, слід розглянути класифікацію факторів впливу, яка наразі виявляється дуже різноманітною, оскільки погляди вчених розходяться. Деякі дослідники [1;22;23] вважають, що існують лише дві основні групи факторів впливу на ліквідність банківської установи, а саме - внутрішні та зовнішні.

Проте, у кожного фахівця свій перелік факторів. Марнопольська А. О. [23] у своїй науковій роботі стверджує, що до зовнішньої групи слід віднести фактори прямого та непрямого впливу. У випадку, коли має місце непрямий зовнішній вплив на ліквідність, це, за її думкою, може бути викликано мегафакторами, такими як світова економіка та інші зовнішні джерела. Також це може відбуватися через макрофактори, які впливають на національну економіку. До внутрішньої групи віднесено мікрофактори, що виникають на рівні конкретного банку.

Тим часом, інша група вчених [9;18] переконана, що фактори можуть бути додатково класифіковані на підгрупи, як це відображено на рис. 1.3.

Наведений рис. 1.3 вказує на те, що фактори поділяється на внутрішні та зовнішні, включаючи систему чинників для внутрішньої групи (фінансові та нефінансові аспекти) та для зовнішньої групи (загальні та спеціальні).

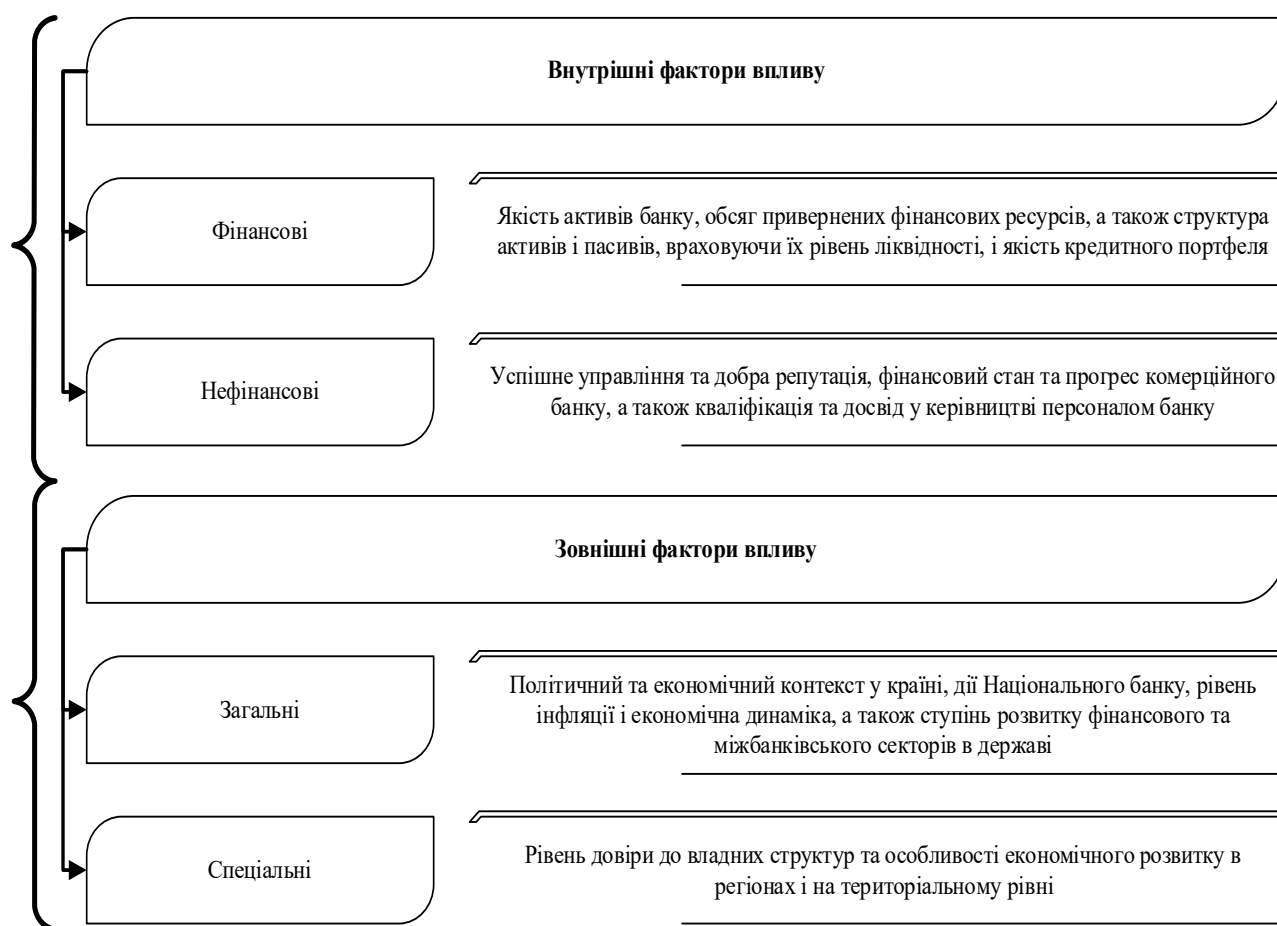

Рисунок 1.3 – Класифікація факторів впливу на ліквідність банку
Джерело: побудовано автором за [9;18;24]

Зовнішні фактори, як відомо, незалежні від контролю банківської установи, тому ця група при аналізі та управлінні ліквідністю банку потребує більш детально дослідження, оскільки банк не може контролювати та регулювати їх вплив.

Зокрема, серед основних факторів, що впливають на українські банки, є політика, яку впроваджує НБУ, включаючи систему державного нагляду та регулювання діяльності банківської установи [15, с. 14].

Крім того, важливими чинниками є внутрішні фактори впливу на ліквідність, такі як репутація, імідж, внутрішня політика та кількість клієнтів, оскільки вони визначають, наскільки банк є надійним та як він обслуговує своїх клієнтів.

Підсумовуючи, слід відзначити, що аналіз ліквідності банківської установи є ключовим етапом дослідження її прибутковості, адже відповідність нормам ліквідності визначає якість та повноту надання послуг клієнтам. Також, ефективне управління ліквідністю визначає здатність банку своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, що є важливим аспектом для забезпечення стабільності та довіри клієнтів. Такий підхід до вивчення ліквідності дозволяє банкам забезпечувати ефективне функціонування і високий рівень обслуговування, що є ключовими факторами їх успіху в сучасному фінансовому середовищі.

1.2 Методичний підхід до оцінки ліквідності комерційного банку

Ліквідність є ключовим показником фінансової стійкості банку, яким потрібно управляти та контролювати для запобігання можливих проблем, пов'язаних із недостатньою кількістю готівки або легко конвертованих активів для здійснення операцій. Розглядаючи різні підходи до теоретичної суті понять, пов'язаних із ліквідністю банку, доцільно розглянути різноманітні методи для оцінки цієї характеристики. Важливо зауважити, що оцінка ліквідності повинна бути розглянута не лише ізольовано, але й у контексті інструментарію для аналізу та управління, оскільки ці аспекти зазвичай взаємодіють між собою.

Поняття та процеси, пов'язані з ліквідністю, можуть бути об'єднані в рамках одного бізнес-процесу або цілі. В цьому контексті завдання з оцінки, аналізу та управління ліквідністю можуть різнитися залежно від мети такої діяльності, чи то досягнення фінансового прибутку, ухвалення важливих рішень, відповідність нормативам НБУ чи іншим регуляторним вимогам тощо [9, с. 23].

Аналіз ліквідності надає можливість виявити тенденції, які вказують на стан ліквідності балансу банку. Цей процес дозволяє також провести аналіз факторів, які можуть негативно впливати на ліквідність банку, і вжити необхідні заходи для коригування ситуації.

Під час аналізу ліквідності важливо враховувати не лише позитивні аспекти, але й виявляти можливі загрози та ризики, які можуть виникнути в зв'язку із змінами в економічному середовищі чи банківській системі. При виявленні негативних тенденцій в ліквідності, можуть бути вжиті відповідні стратегії та заходи для виправлення ситуації та забезпечення стабільності фінансового стану банку. Таким чином, аналіз ліквідності банківської установи передбачає виконання певних цілей, рис. 1.4.

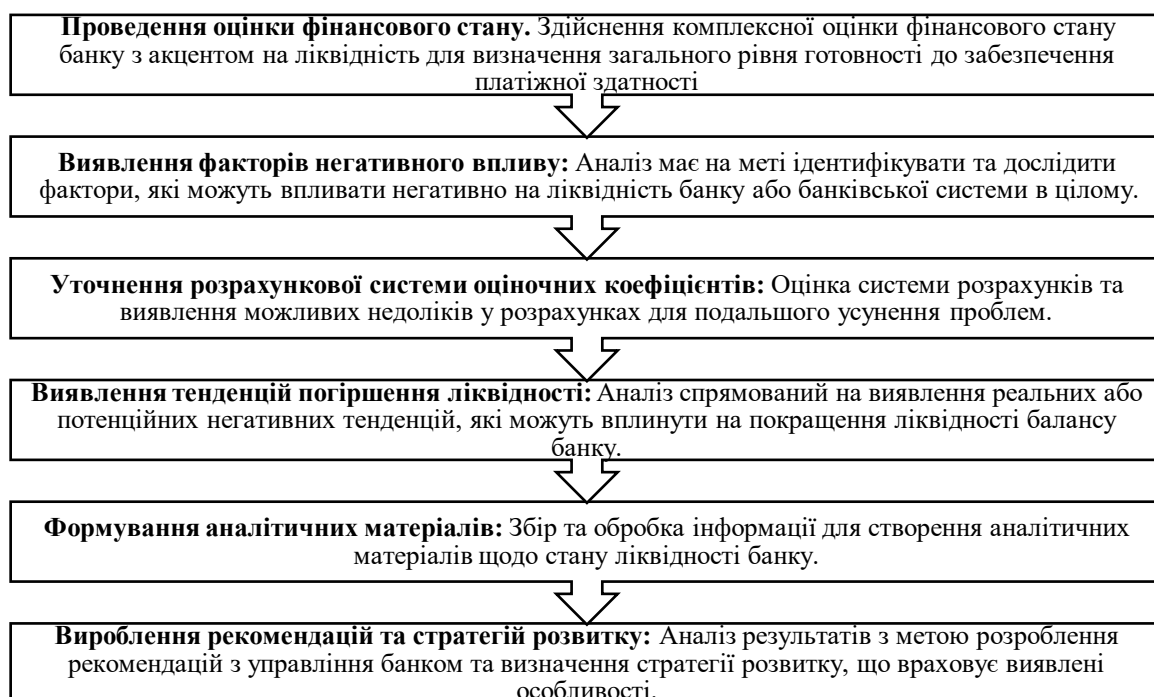

Рисунок 1.4 – Ієрархія цілей проведення аналізу ліквідності банківської установи [9;25]

Найважливішим джерелом інформації для проведення аналізу діяльності банку, що повно відображає його показники, є баланс банку. Аналізуючи дані балансу, можна отримати висновки про ефективність реалізації стратегічних цілей, ефективність діяльності, рівень прибутку та ризику. Також можливе визначення балансу активів і пасивів, а також визначення дотримання нормативів ліквідності, встановлених центральним банком. Аналіз показників

ліквідності також базується на інформації, отриманій у результаті аналізу балансу банку [25, с. 274].

Аналіз ліквідності банку – це складний та тривалий процес, який включає кілька послідовних етапів. Кожен із цих етапів має своє завдання та доповнює загальний контекст, що дозволяє отримати вичерпний образ рівня ліквідності банку [13, с. 24]. На рис. 1.5 відображено послідовність етапів проведення аналізу ліквідності банківської установи з урахуванням цілей його проведення.

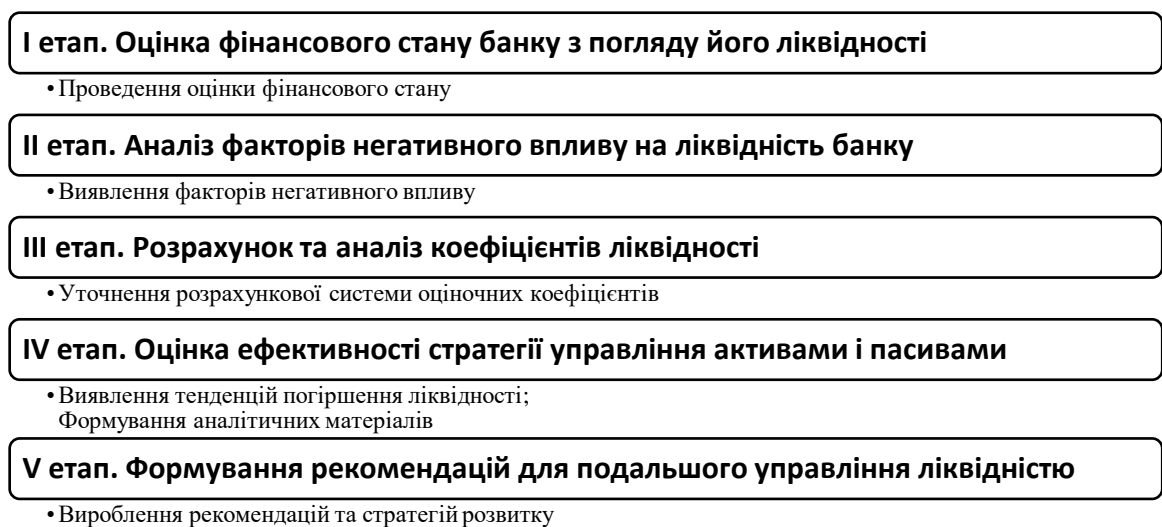

Рисунок 1.5 – Методика аналізу ліквідності банківської установи [9;13;25]

Під час першого етапу надається оцінка фінансового стану банку з урахуванням рівня його ліквідності. Даний етап має підготовчий характер, оскільки його мета - визначити рівень банківської ліквідності на початковому етапі аналізу. Фінансовому аналітику ставиться завдання встановлення базової точки для майбутнього аналізу. У випадку відсутності значущих проблемних місць у стані ліквідності та платоспроможності банку на цьому етапі, проводиться подальший аналіз для виявлення тенденцій та перспектив розвитку ситуації. У разі виявлення труднощів, подальший розгляд дає можливість визначити їх кореневі причини та розробити стратегії подолання.

Другий етап полягає в проведенні аналізу факторів, що негативно впливають на ліквідність банку.

Ліквідність банку та рівень його фінансової стійкості обумовлює значна кількість різноманітних чинників. У разі виявлення негативних тенденцій ліквідності фінансові аналітики повинні визначити основні чинники, що викликають ці негативні тенденції, проаналізувати їх вплив і розробити рекомендації щодо зміни політики банку з метою уникнення негативних наслідків.

Таким чином, основною метою другого етапу є врахування впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на стратегію банку в цілому і на рівень його ліквідність безпосередньо.

Третій етап передбачає проведення розрахунку і аналізу показників ліквідності. Аналіз ліквідності на даному етапі проводиться за допомогою методу так званого коефіцієнтного аналізу. Заснований на розрахунках коефіцієнтів ліквідності балансу, цей метод вказує на стабільність зобов'язань комерційного банку та його потребу в додаткових коштах. Ряд коефіцієнтів розраховується для всього балансу або окремих статей як співвідношення активів та зобов'язань. Крім того, існують ряд регуляторних коефіцієнтів, які використовуються центральним банком для контролю за станом банку та системи в цілому.

У 2019 році Національний банк України почав поетапне відмовлятися від попередніх показників ліквідності (Н4, Н5, Н6) на користь стандартів, визначених Базельською угодою. Першим введеним показником став норматив LCR (Liquidity Coverage Ratio) – коефіцієнт покриття ліквідністю. Цей коефіцієнт розділено на дві частини: LCR_{вв} – норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами та LCR_{ів} – норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті. Він вже успішно впроваджений у понад 45 країнах світу та розроблений Базельським комітетом як реакція на фінансову кризу 2008 року. Зазначений норматив визначає мінімальний рівень ліквідності для забезпечення покриття очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів, враховуючи стрес-сценарій [26].

Крім індикатора LCR, Національним банком України з 1 квітня 2021 року був впроваджений новий показник NSFR (Net Stable Funding Ratio) – коефіцієнт чистого стабільного фінансування, який базується на вимогах європейського законодавства та рекомендаціях Базельського комітету і визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті одного року .

На рис. 1.6 відображено хронологію зміни нормативів ліквідності протягом останніх років.

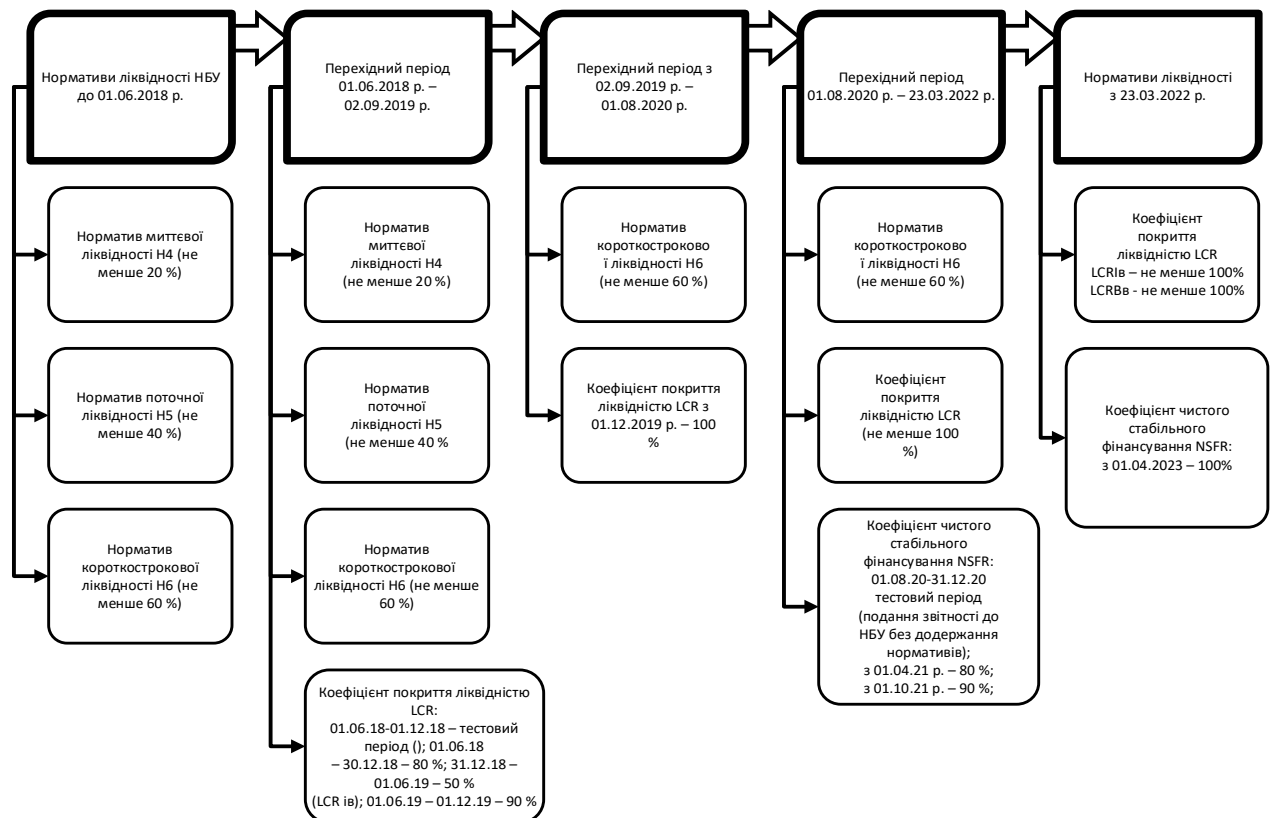

Рисунок 1.6 - Еволюція нормативів ліквідності

Джерело: побудовано автором за [9;26;27;28;29]

Ураховуючи дану інформацію, для більш глибокого та ефективного аналізу ліквідності банків використовують різноманітні коефіцієнти, які включають загально визнані стандарти, а також ті, які розроблені конкретним банком. Задля ефективною та достовірною оцінки рівня ліквідності банку, визначимо показники, що найчастіше використовуються для аналізу провідними фахівцями, табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Показники, що характеризують ліквідність банківської установи

Показник	Нормативне значення	Автори				
		Коваленко В. В. [30]	Звяряков, М. І., Коваленко В.В., Сергєєва О.С. [31]	Жердецька Л.В. [32]	Жеребцова Т.Р., Хобта В. М. [33]	Гулевата А. В. [34]
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	≥ 20 %	+	+		+	+
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	≤ 80 %	+	+		+	
Показник миттєвої ліквідності	≥ 20 %	+		+	+	
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	≥ 100 %			+	+	+
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	< 70 %	+		+	+	
Співвідношення постійних активів до власного капіталу	≥ 15 %	+		+		
Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів	-					+
Коефіцієнт трансформації залучених коштів	-					+
Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів	≤ 50 %					+
Коефіцієнт генеральної ліквідності	100%	+	+			
Дисбаланси у фондуванні	-	+		+		
Співвідношення грошових потоків відповідного строку Т	-	+		+		

Джерело: побудовано автором за [30;31;32;33;34]

Методика визначення та економічний зміст показників наведено в Додатку А, таблиця А1.

Четвертий етап включає оцінку ефективності реалізації стратегії управління активами і пасивами комерційного банку. Для досягнення оптимального стану ліквідності важливо формувати баланс таким чином, щоб

активи можливо найефективніше трансформувалися в готівкові кошти та їх еквіваленти при зростанні потреб у пасивах, не втрачаючи своєї фінансової цінності.

Проведення структурного аналізу активів та пасивів стало невід’ємною складовою при аналізі банківської ліквідності. Додатково для оцінки рівня управління активами та пасивами застосовують методи горизонтального та вертикального аналізів. Графічне відображення характеристик кожного з цих методів представлено на рис. 1.7.

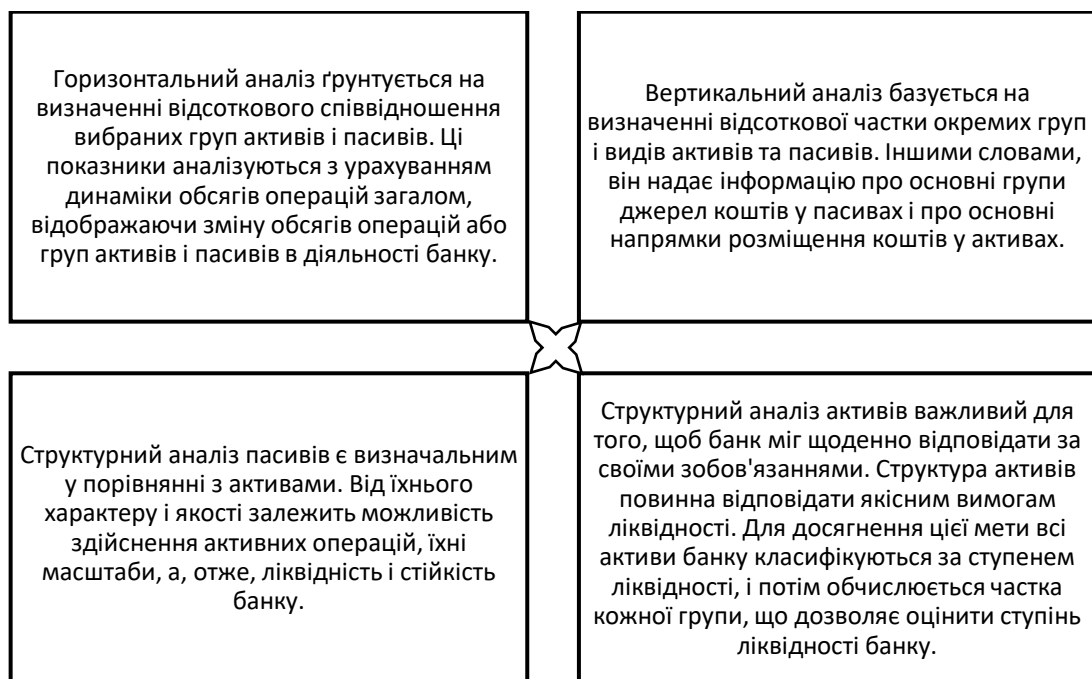

Рисунок 1.7 – Методи проведення аналізу балансових даних банківської установи [20]

Структурний аналіз активів і пасивів становить основу інформаційної бази для оцінки ліквідності. Проте, для отримання більш всебічного уявлення застосовують такі методи, як гар-аналіз, метод загального фонду коштів та метод розподілу активів [9, с. 30].

Склад та структура активів банку визначають спрямованість його діяльності та основні чинники зростання чи зменшення. Для визначення основних напрямів діяльності комерційного банку важливо детально розглянути

та оцінити структуру його активів. Метою аналізу структури активів є виявлення достатності диверсифікації активних операцій банку та оптимальності їхньої структури. Також важливо передбачити ступінь залежності банку від зовнішніх умов на різних сегментах ринку банківських послуг та продуктів, а також від загальноекономічних та регіональних тенденцій.

Диверсифікація означає розподіл наявних ресурсів банку між різними об'єктами з метою зниження ризику втрат та отримання вищого доходу. Диверсифікованими вважаються активи банку, рівномірно розміщені в різних напрямках. За недиверсифікованими вважаються активи, де одна з груп займає більше 50% у структурі.

У ході аналізу рівня диверсифікації активів важливим є обчислення коефіцієнта концентрації. Цей коефіцієнт вказує на ту частку, яку певна група активів займає в загальному обсязі активів банку. Збільшення величини коефіцієнта концентрації для конкретної групи активів свідчить про те, що діяльність банку в цьому напрямку є більш ризиковою. За методикою Сухоголої Л.Ф. оптимальною вважається така структура активів банку [35, с. 71]:

- високоліквідні активи: включають залишки коштів в касі та всі кошти на кореспондентських рахунках. Коефіцієнт концентрації для цього виду активів близький до 0,3;
- надані кредити: коефіцієнт концентрації складає 0,4;
- вкладення в цінні папери: значення коефіцієнта не повинне перевищувати 0,10-0,12;
- основні кошти й нематеріальні активи: коефіцієнт концентрації становить 0,17-0,18;
- інші активи: коефіцієнт концентрації не повинен перевищувати 0,02—0,03.

П'ятий етап. На даному етапі, на основі ретельного та різноманітного аналізу банківської ліквідності, проводиться розробка та обґрунтування рекомендацій щодо управління ліквідністю.

Загалом, наведена методика та виокремлені методи аналізу ліквідності застосовуються в комерційних банках, враховуючи їхні потужності та особливості діяльності. Такий комплексний підхід дозволяє банкам не лише виявляти проблемні ситуації, але й розробляти конкретні рекомендації для управління ліквідністю, сприяючи підвищенню їхньої фінансової стійкості та ефективності.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що термін "ліквідність банківської установи" не має єдиного визначення, і науковці використовують різні підходи до його трактування. Розглянувши різні точки зору та врахувавши офіційні документи, ми визначили ліквідність банку як здатність вчасно та ефективно виконувати фінансові зобов'язання, забезпечуючи доступність достатньої кількості грошей чи легко конвертованих активів для виплати вкладникам та виконання інших фінансових зобов'язань. Забезпечення ліквідності банківської системи визначається комплексом функцій, серед яких ключовими є трансформаційна, стабілізаційна, конкурентно-статусна і функція вирівнювання ризиків. Проте для ефективного аналізу ці функції потребують доповнення функціями організаційного управління та стратегічною функцією. Акцентовано увагу на вивченні факторів, які впливають на рівень ліквідності банків, враховуючи зміни в економічному та регуляторному середовищі.

2. Доведено, що проведення аналізу ліквідності банку є складним та тривалим процесом, який включає кілька послідовних етапів, кожен із яких виконує своє завдання та доповнює загальний контекст, що сприяє отриманню комплексного образу рівня ліквідності банку. Для більш глибокого та ефективного аналізу ліквідності банків обґрунтовано систему різноманітних коефіцієнтів, а також нормативів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Аналіз ліквідності банківської системи України

Важливим етапом в оцінці ліквідності банківських установ є аналіз доходів і витрат банківського сектору. Взаємозв'язок між доходами і витратами визначає загальну прибутковість банку та його здатність формувати ліквідні активи. Високі доходи можуть сприяти збільшенню ліквідності, тоді як ефективне управління витратами може збільшити загальну ефективність управління ліквідністю.

Доходи банку складаються з різних компонентів, таких як процентні доходи, комісійні внески, торговельні доходи та інші. Аналіз їх динаміки дозволяє визначити, як ефективно банк генерує прибуток та наскільки це впливає на його загальну фінансову стійкість. Витрати банку включають процентні та комісійні витрати, адміністративні та операційні витрати. Оцінка їх стану допоможе визначити, наскільки ефективно керівництво управляє ресурсами та чи є потреба в оптимізації витрат для покращення фінансової продуктивності [36, с. 213]

Аналіз стану доходів і витрат може надати важливі висновки про фінансовий стан банку та рівень його ліквідності. Наприклад, ріст доходів при зменшенні витрат може свідчити про успішну стратегію управління ризиками та ресурсами, що сприяє підтримці стабільності та ліквідності.

На рівні банківської системи аналіз доходів і витрат надає важливі висновки для регуляторів та учасників ринку. Це допомагає вдосконалювати політику, спрямовану на забезпечення стабільності та ліквідності банківської системи.

Проведемо аналіз доходів і витрат банківської системи України, табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка доходів і витрат банків України за 2019-2022 роки

Показники, млн.грн.	Рік				Абсолютне відхилення			
	2019	2020	2021	2022	2020/2019	2021/2020	2022/2021	2022/2019
Доходи								
Процентні доходи	152 954	147 743	168 746	217 053	-5 211	21 003	48 307	64 099
Комісійні доходи	62 057	70 640	93 162	85 622	8 583	22 522	-7 540	23 565
Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	16 225	21 507	-77	43 482	5 282	-21 584	43 559	27 257
Інші операційні доходи	8 147	6 813	7 488	8 126	-1 334	675	638	-21
Інші доходи	2 809	2 705	3 175	2 413	-104	470	-762	-396
Повернення списаних активів	909	763	1 370	853	-146	607	-517	-56
Всього доходів	243 101	250 171	273 864	357 549	7 070	23 693	83 685	114 448
Витрати								
Процентні витрати	74 062	62 895	51 097	65 358	-11 167	-11 798	14 261	-8 704
Комісійні витрати	18 096	24 132	35 186	35 449	6 036	11 054	263	17 353
Інші операційні витрати	11 790	16 405	18 244	17 875	4 615	1 839	-369	6 085
Загальні адміністративні витрати	62 936	69 437	78 293	82 434	6 501	8 856	4 141	19 498
Інші витрати	2 379	2 728	3 855	5 951	349	1 127	2 096	3 572
Відрахування в резерви	10 714	31 037	3 448	121 204	20 323	-27 589	117 756	110 490
Податок на прибуток	4 769	3 811	6 364	7 356	-958	2 553	992	2 587
Всього витрат	184 746	210 445	196 487	335 627	25 699	-13 958	139 140	150 881
Чистий прибуток (Збиток)	58 355	39 726	77 377	21 922	-18 629	37 651	-55 455	-36 433

Джерело: пораховано за даними НБУ[26]

Результати аналізу доходів банківського сектору вказують на загальну позитивну тенденцію, де основні джерела доходів - процентні та комісійні складові - виступають ключовими для фінансової стійкості і динамічного розвитку сектору. Розглянемо вплив найбільш впливових складових доходів банківського сектору:

1. Процентні та комісійні доходи. За рахунок цих двох основних джерел доходів банки отримали більш 84% всіх доходів сектору. Високі значення цих складових свідчать про активність у сферах кредитування, розміщення активів та комісійних операцій, що сприяло ефективній генерації прибутку. Якщо процентні доходи формують значну частину від усіх доходів,

банки можуть мати стабільні та надійні джерела доходу з кредитування та інших процентних операцій. Це сприяє збереженню ліквідності через стабільний потік грошей в банки. Комісійні доходи, наприклад, від операцій з платіжок чи управління активами, також додатково підвищують ліквідність банків, особливо якщо ці послуги відзначаються високою ліквідністю.

2. Результат від переоцінки та операцій купівлі-продажу: Ця складова забезпечила сектору додаткові 43 482 млн. грн. у 2022 році. Отримання прибутку від переоцінки та операцій купівлі-продажу свідчить про успішне управління активами та вигідність фінансових операцій. Це позитивно впливає на ліквідність банків, забезпечуючи їм додаткові ресурси для операцій на грошовому ринку або зміцнення резервів.

3. Інші операційні доходи. Ця складова, хоч і менш значуща в порівнянні з іншими, все ще приносить важливий внесок у суму доходів банківського сектору. Вона включає різноманітні операційні діяльності, які не входять в основні категорії, що може бути результатом інновацій та диверсифікації послуг.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що різноманітність джерел доходів є важливим аспектом фінансової стійкості та ліквідності банківського сектору. Високий рівень доходів свідчить про ефективне управління ресурсами та здатність сектору адаптуватися до змін в економічному середовищі. Такий позитивний фінансовий стан може підтримати довгостроковий розвиток банків та їх важливу роль у фінансовій системі країни.

Аналіз витрат банківського сектору України вказує на кілька важливих аспектів, які мають вплив на ліквідність банківської системи та загалом на її фінансовий стан:

- Загальні адміністративні витрати, які є найбільшою складовою витрат банківської системи, зросли. Це створює тиск на фінансові ресурси банків та впливає на їхню ліквідність, оскільки частина грошових коштів може бути спрямована на витрати, а не на надходження до активів.

- Зменшення процентних витрат призвело до певного полегшення фінансового тиску на банки. Однак негативна динаміка чистого прибутку вказує на труднощі в генерації прибутку, що може обмежити можливості банків в реінвестуванні та розширенні активів.

- Зростання відрахувань в резерви на такий значущий обсяг є сигналізатором ризиків у платіжному портфелі банківської системи. Це вказує на потенційні проблеми з відшкодуванням кредитів та збільшенням кредитних ризиків, що також впливає на ліквідність.

В цілому, провівши дослідження, можна сказати, що темпи приросту витрат банківської системи дещо перевищують темпи приросту її доходів. Аналізуючи чистий прибуток сектору відслідковується негативна динаміка до зменшення. Впродовж аналізованого періоду чистий прибуток зменшився з 58 355 млн. грн. до 21 922 млн. грн., рис. 2.1. Загальна негативна динаміка чистого прибутку та зростання витрат свідчать про труднощі, з якими стикається банківська система. Це спричинене економічними та соціальними труднощами, а також впливом зовнішніх факторів.

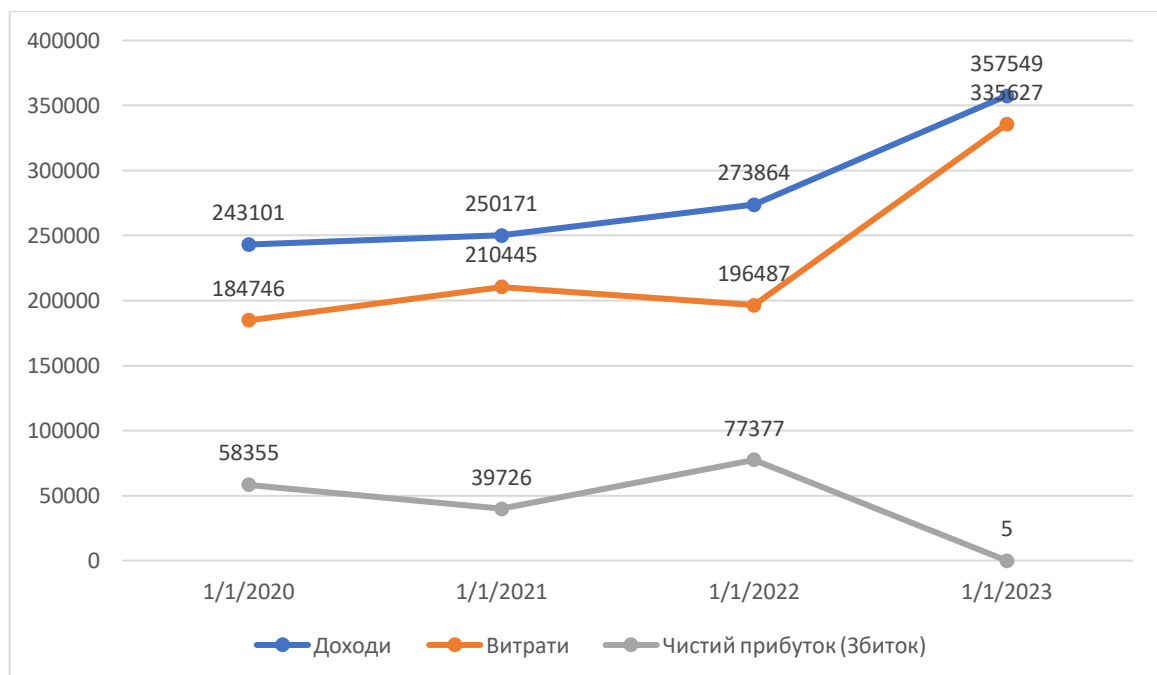

Рисунок 2.1 – Динаміка доходів і витрат банківської системи України, млн. грн.

Вплив цих факторів на ліквідність банківської системи України визначається конкретними стратегіями та діями банків. Зростання витрат вимагає додаткових заходів для збереження ліквідності, таких як залучення нових джерел фінансування чи оптимізація внутрішніх процесів для зменшення витрат. Розуміння цих та інших взаємозв'язків допоможе банкам розробляти ефективні стратегії для підтримки ліквідності та фінансової стабільності в умовах викликів та змін в економічному середовищі.

Ключовим фактором, який визначає стабільність банківської системи, є ефективне управління рівнем ліквідності та дотримання визначених стандартів ліквідності для банків. Держава через НБУ забезпечує контроль за ліквідністю банків, встановлюючи відповідні нормативи. Оскільки за методикою НБУ нові нормативи ліквідності не визначаються в цілому для банківської системи, а лише окремо для кожного банку, для узагальнення картини нами пораховано середньозважене значення діючих нормативів, табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка нормативів ліквідності банківської системи України

Норматив, %	Станом на				Абсолютне відхилення			
	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022	2023/ 2020
LCR _{ВВ}	481,07	449,54	464,06	1516,19	-31,53	14,52	1052,13	1035,12
LCR _{ІВ}	552,05	2989,72	381,11	868,81	2437,67	-2608,61	487,70	316,76
NSFR	-	-	222,23	238,06	-	-	15,83	-

Джерело: пораховано за даними НБУ [26]

За даними таблиці можна визначити, що всі річні значення показників нормативів ліквідності відповідали нормативним значенням, перевищуючи рівень 100%. Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами на початок 2023 року сягнув 1516,19%, що у порівнянні з попередніми періодами є більшим ніж в 3 рази і перевищує норматив аж в 15 разів. Коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземними валютами також відзначається тенденцією до зростання, збільшившись на 316,76%.

Щодо коефіцієнта чистого стабільного фінансування, який був впроваджений у 2021 році, він підтримував стабільний рівень протягом останніх двох років, коливаючись близько від 220% до 240%.

Дані нормативи визначаються з щомісячною періодичністю. Впродовж аналізованого періоду щомісячні нормативи ліквідності LCR виконувалися всіма комерційними банками. А щодо нормативу NSFR, то він не характеризується настільки хорошою динаміку. Починаючи з другої половини 2022 року, такі банки як АТ «БАНК-ФОРВАРД», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «Ідея-Банк», АТ «Банк-Альянс», АТ «РАДАБАНК», АК «Південний», АТ «КОМІНВЕСТБАНК» та АТ «КБ “Глобус”» відчували незначні проблеми з коефіцієнтом чистого стабільного фінансування. Максимальне відхилення було помічено в АТ «БАНК-ФОРВАРД» станом на 01.02.2023 р. - 23,01% від нормативного значення. В результаті такої тенденції 8 березня 2023 року Національний банк України прийняв рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію АТ «БАНК-ФОРВАРД» [37]. Що ж до інших банківських установ, то станом на 01.01.2023 вони змогли врегулювати коефіцієнт чистого стабільного фінансування до нормативного значення.

На підставі аналізу нормативів ліквідності банківської системи України можна зробити висновок, що стан ліквідності сектору є досить стійким та відповідає встановленим регуляторним вимогам. Усі показники ліквідності, такі як коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами, коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземними валютами та коефіцієнт чистого стабільного фінансування, свідчать про високий рівень готовності банківської системи забезпечити свою ліквідність навіть у стресових умовах.

Отже, за даними НБУ, банки України мали значний резерв ліквідності, оскільки всі встановлені нормативи були перевиконані. Проте кількість банків в Україні від 2019 року зменшилась від 75 до 67 (станом на 01.01.2023 р.), що свідчить про те, що декілька банків втратили платоспроможність та були оголошені банкрутами.

Для отримання більш вичерпної інформації щодо коефіцієнту покриття ліквідністю (LCR), було проведено аналіз на групі спеціалізованих ощадних банків впродовж 2019–2022 років, враховуючи як усі валюти, так і окремо іноземну валют, табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Відповідність спеціалізованих ощадних банків України вимогам LCR

Банк	Норматив LCR _{вв}				Норматив LCR _{ів}			
	01.01.2 020	01.01.2 021	01.01.2 022	01.01.2 023	01.01.2 020	01.01.2 021	01.01.2 022	01.01.2 023
АТ "Ощадбанк"	295,98	360,03	257,98	312,43	157,37	232,97	149,62	241,40
АТ КБ "ПриватБанк"	268,26	278,23	258,85	311,01	307,71	218,18	200,36	260,14
АТ "А-Банк"	237,20	283,56	695,03	1 206,83	252,68	514,70	434,31	457,12
АТ "Ідея Банк"	318,42	447,31	304,72	303,15	762,23	377,08	207,07	144,30
АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	244,23	252,29	311,93	540,42	263,59	250,04	376,46	741,21
АТ "СЕНС БАНК"	254,51	264,95	193,77	311,28	285,74	623,46	444,17	471,67
АТ "БАНК ФОРВАРД"	205,09	296,28	278,71	182,98	1 623,00	3 253,55	158,08	182,11

Джерело: складено за даними НБУ [26]

Проведене дослідження дає змогу констатувати, що всі спеціалізовані ощадні банки відповідають вимогам коефіцієнта LCR. Слід зазначити, що протягом останніх років найвищим рівнем показників характеризувались АТ «А-Банк» та АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК».

НБУ вживає регулюючих заходів для контролю за ліквідністю банківської системи, використовуючи стандартні інструменти, такі як операції з рефінансування, операції прямого репо, операції з власними борговими зобов'язаннями та операції з державними облігаціями України [38].

На рис. 2.2 наведено динаміку обсягу наданих коштів для підтримання ліквідності банківської системи Національним банком України через постійну діючу лінію рефінансування.

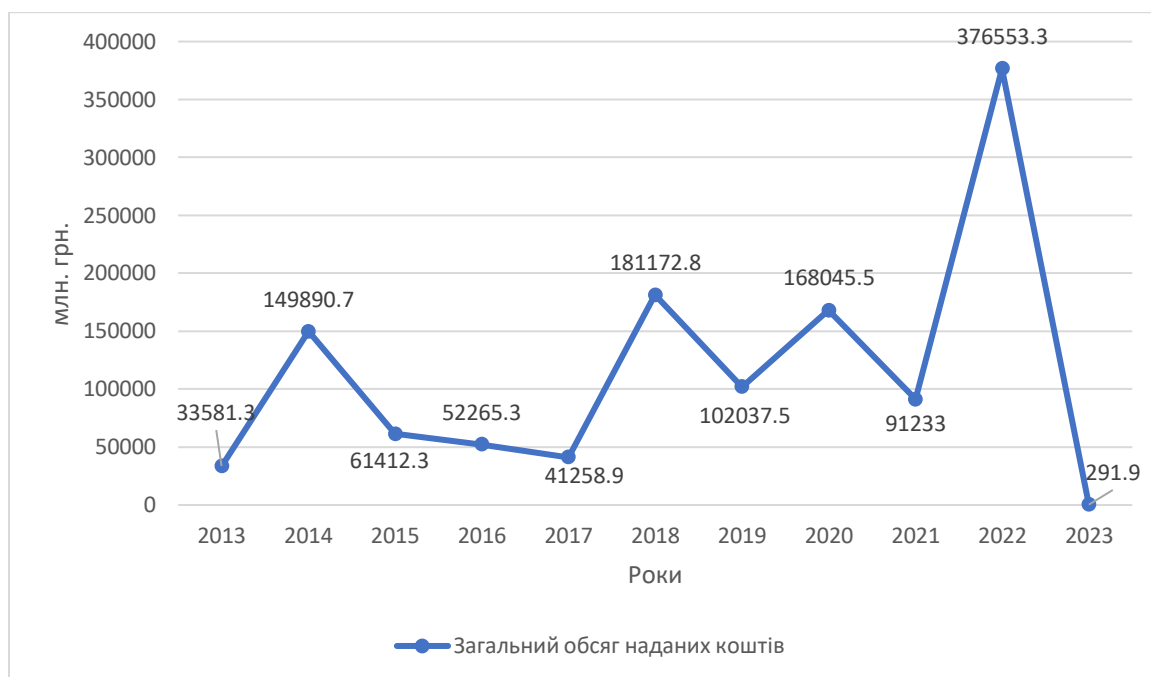

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягу наданих коштів для регулювання ліквідності банківської системи України [26]

Як можна спостерігати на графіку, піковий рівень фінансування був досягнутий у 2022 році. Протягом цього року НБУ надав коштів через постійну діючу лінію рефінансування (кредити овернайт) на суму 376 553,3 млн. грн. Однак наступний період показав значний спад, і показник склав лише 291,9 млн. грн, досягнувши десятирічного мінімуму. Така тенденція, спричинена зміною стратегії та політики Національного банку України, може суттєво вплинути на обсяги надання фінансової підтримки та використання ліній рефінансування в майбутньому. Також на таку динаміку вплинула війна в Україні, оскільки банки зіткнулися з викликами забезпечення ліквідності через зменшення депозитів та збільшення потреб у позиках.

Загалом, ліквідність банківської системи України є належного рівня, що сприяє стабільності та надійності фінансового сектору країни. Такі тенденції свідчать про ефективне управління ліквідністю та відповідність банків вимогам регуляторів.

2.2 Аналіз активів і пасивів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності

Публічне акціонерне товариство "Державний ощадний банк України" (Ощадбанк) – український банк, 100% акцій якого належить державі. Він завжди прагнув і продовжує бути відкритою та прозорою фінансовою структурою, вважаючи це своїм важливим пріоритетом у подальшій діяльності. В рамках Програми розвитку банк активно працює над підвищенням ефективності своєї роботи, впровадженням чіткої та адекватної регламентації діяльності та забезпеченням доступу громадян у всіх регіонах до високоякісних банківських послуг. Крім того, банк активно надає кредити корпоративним клієнтам, розширює спектр банківських продуктів кредитного характеру та розвиває послуги з обслуговування платежів корпоративних клієнтів.

З метою надання більш чіткого уявлення про діяльність АТ "Ощадбанк", ми пропонуємо відобразити основні історичні відомості про банк на рис. 2.3.

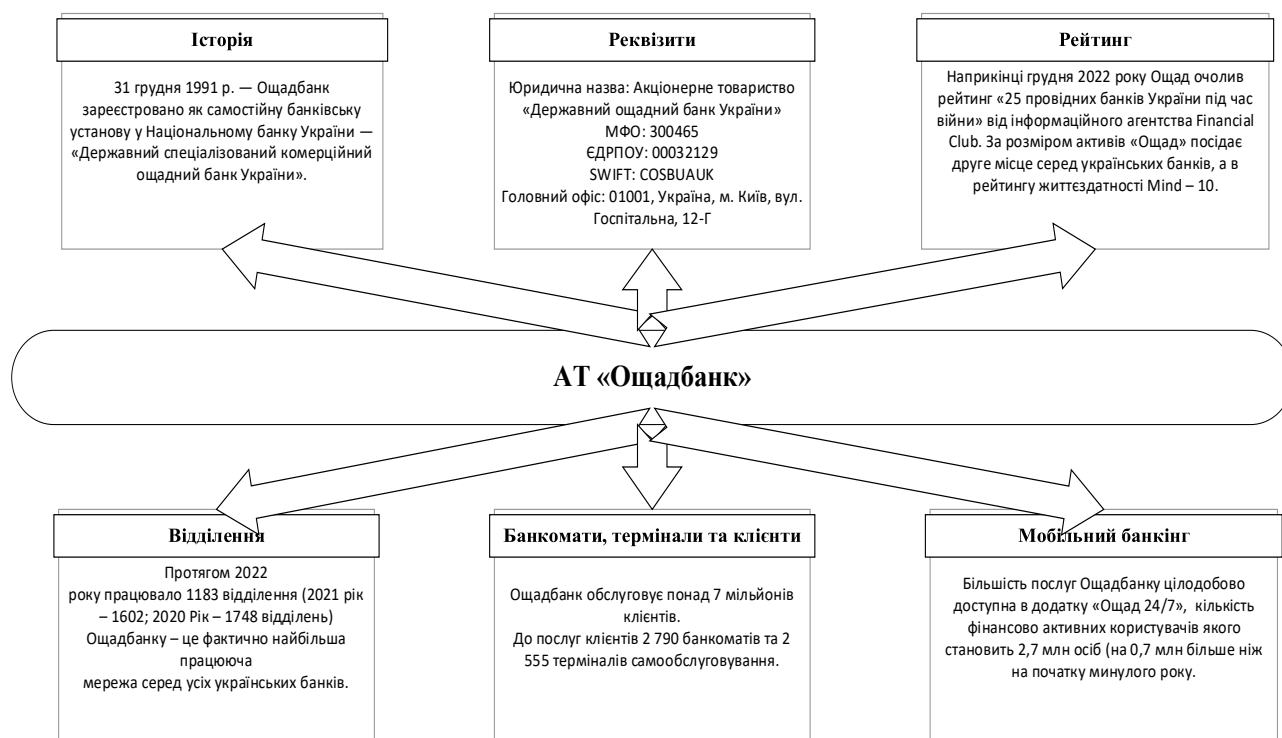

Рисунок 2.3 – Основні історичні відомості про АТ «Ощадбанк»

Джерело: побудовано автором на основі [26;39;40;41]

Ощадбанк віднесений до категорії системно важливих банків в Україні, і він займає друге місце серед всіх банків країни за розміром активів, перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля та друге місце за пасивами. Банк є одним з лідерів за кількістю відділень в Україні та другим за розмірами інфраструктури карткового бізнесу, включаючи кількість банкоматів та платіжних терміналів. Для обслуговування клієнтів банку підключено більше 35 тис. POS терміналів. В обігу знаходиться понад 10 млн. платіжних карток, емітованих банком. Банк використовує інтернет-банкінг і володіє платіжною системою "Ощад 24/7" [39]. Згідно своєї бізнес-моделі, Ощадбанк є універсальним банком, який акцентує увагу на розширенні роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому сильні позиції в корпоративному бізнесі [26].

Місія Ощадбанку – змінюватись та ініціювати позитивні зміни в країні, бути банком першого вибору, емоційно близьким кожному українцю [40].

Стратегічна мета – бути прибутковим, комерційно орієнтованим банком з високою стійкістю бізнесу, лідером у частині інновацій та задоволення клієнтських потреб.

Керуючись Основними (стратегічними) напрямками діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки, Ощадбанк розробив перелік стратегічних цілей на період воєнного стану. Було визначено 7 ключових цілей, які сприятимуть ефективній роботі банківського сектору та відновленню економіки країни, рис. 2.4.

Першим етапом оцінки ліквідності АТ «Ощадбанк» стане аналіз його активів та пасивів.

За рівнем ліквідності активи банку можна класифікувати на такі групи: високоліквідні, ліквідні, активи довгострокової ліквідності та менш ліквідні, відомі як найменш ліквідні або неліквідні активи, рис. 2.5.

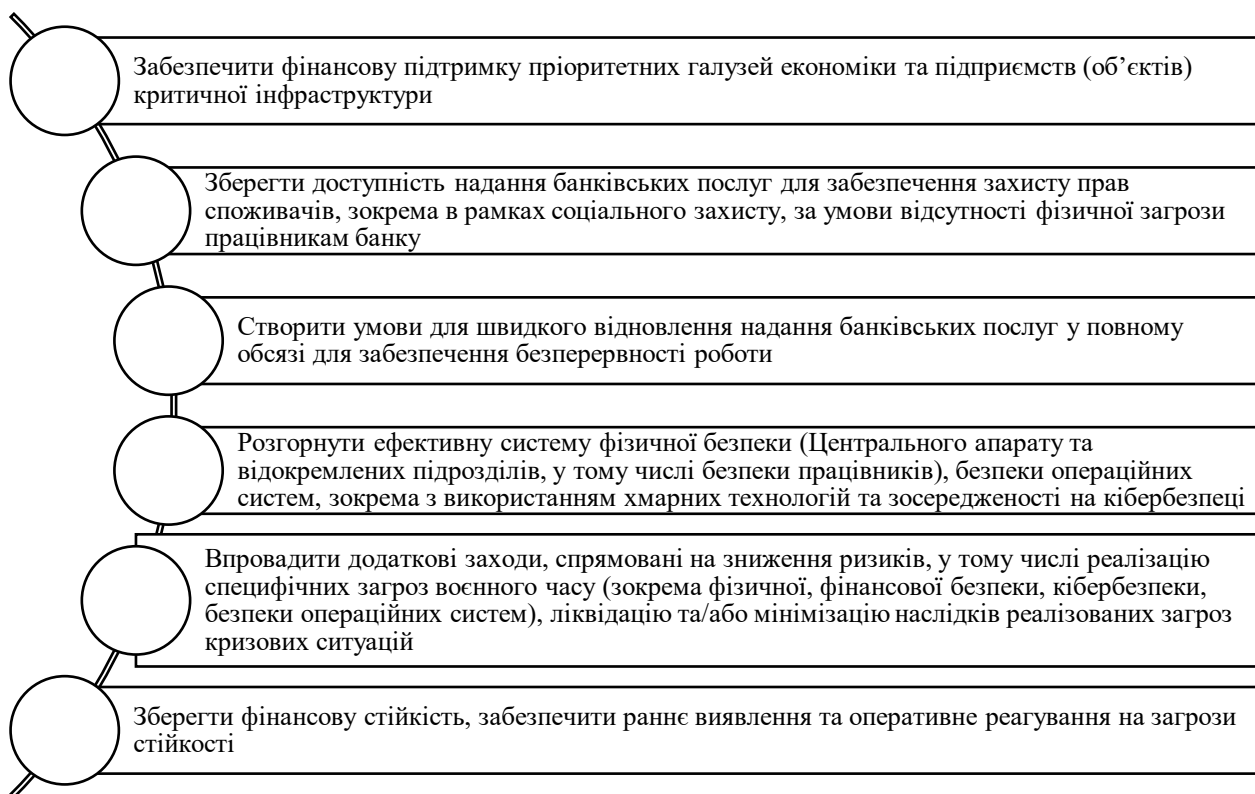

Рисунок 2.4 – Стратегічні цілі АТ «Ощадбанк» в період воєнного стану [40]

Високоліквідні активи - активи, які можуть бути використані банком у будь-який момент для видачі вкладів і проведення поточних платежів

- Включають грошові кошти в касі та кошти на кореспондентських рахунках в НБУ

Ліквідні активи - категорія активів банку, які можуть бути легко трансформовані та використані для задоволення поточних платежів згідно з зобов'язаннями банку в достатньо короткий термін

- В склад ліквідних активів відносять кредити, недержавні цінні папери, дебіторську заборгованість, кошти на коррахунках в банках

Активи довгострокової ліквідності - це активи, які можуть бути конвертовані в готівку або інші ліквідні активи, але зазвичай вони потребують більш тривалого часу для цього порівняно з високоліквідними активами

- Включають довгострокові кредити, лізингові операції банку, нематеріальні активи, цінні папери інвестиційного характеру

Неліквідні активи - активи банку, що можуть потребувати значного часу чи зусиль для їх продажу чи конвертації в грошові кошти, і вони можуть бути менш доступними для використання в операційній діяльності банку або в погашенні боргових зобов'язань

- До їх складу включають прострочені і безнадійні кредити, капітальні вкладення, основні засоби

Рисунок 2.5 – Активи банку за ступенем ліквідності

Джерело: побудовано автором за [9;13;42;43]

Структура активів може динамічно змінюватися в залежності від змін у пасивах банку. Пасиви балансу банку групуються за терміновістю їхньої оплати на наступні категорії, рис. 2.6.

Рисунок 2.6 – Пасиви банку за терміновістю їх погашення [44]

Динаміку складових балансу, поданого в додатку Б, досліджуваного банку відображено у таблицях 2.4 та 2.6.

За даними табл. 2.4 можна зробити висновок, що найбільш ліквідна стаття балансу «Грошові кошти» в АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду зазнала негативної тенденції. Протягом 3 років значення зменшилось на 50,04%, при зростанні вартості всіх активів на 8,08%. Це є свідченням можливих проблем у сфері ліквідності банку, що може вплинути на його здатність вчасно виконувати фінансові зобов'язання. Такий негативний тренд вимагає від банку перегляду стратегії управління ліквідністю та впровадження заходів для покращення цієї ситуації, щоб забезпечити стабільність його фінансового положення.

Таблиця 2.4 – Динаміка активів АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 років

Показник	Станом на, тис.грн.				Темпи приросту, %			
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022	2023/ 2020
Грошові кошти	56803113	26553199	19001319	28376712	-53,25	-28,44	49,34	-50,04
Кошти в банках	112583	46350			-58,83	-100,00		-100,00
Кредити, надані клієнтам	65168344	63226077	74754086	83215595	-2,98	18,23	11,32	27,69
Інвестиції	113616183	130251541	128686039	143398851	14,64	-1,20	11,43	26,21
Інвестиційна нерухомість	809070	633526	633099	626789	-21,70	-0,07	-1,00	-22,53
Основні засоби	8299995	7661851	6947115	6521344	-7,69	-9,33	-6,13	-21,43
Нематеріальні активи	1648106	2063594	2049509	2106476	25,21	-0,68	2,78	27,81
Передплата з податку на прибуток	270256	275237	417175	470943	1,84	51,57	12,89	74,26
Інші фінансові активи	193507	430252	468886	1319773	122,34	8,98	181,47	582,03
Інші нефінансові активи	2223588	2458270	2014206	3237587	10,55	-18,06	60,74	45,60
Всього активів	249144745	233599897	234971434	269274070	-6,24	0,59	14,60	8,08

Проте позитивний тренд спостерігався щодо динаміки кредитів, що були видані клієнтам та вважаються ліквідними активами банку. Протягом періоду з 2020 по 2022 рік їхній обсяг збільшився на 27,69%. Це свідчить про успішну кредитну політику банку та його здатність залучати й утримувати кредитоспроможних клієнтів. Поліпшення цього показника вказує на зростання активності банку в галузі кредитування, що позитивно впливає на його фінансові показники та рентабельність. Такий розвиток може допомогти банку розширити свою клієнтську базу та зміцнити своє фінансове становище. Важливо враховувати, що при збільшенні видання кредитів банк повинен ефективно управляти ризиками, пов'язаними з неплатоспроможністю клієнтів та забезпечити стабільну інфраструктуру для вчасного збору заборгованості.

Важливо відзначити значне зростання розміру інших фінансових активів, яке становить 582,03% за досліджуваний період. Цей показник включає обмежені до використання грошові кошти та їх еквіваленти, а також дебіторську заборгованість.

Обмежені до використання грошові кошти та їх еквіваленти представлені залишками за рахунками умовного зберігання (ескроу) у Національному банку України, що знаходилися у відділеннях банку, розташованих на тимчасово окупованих територіях України [26]. Це свідчить про наявність стратегічної політики банку з використання обмежених фінансових резервів для оптимізації фінансових результатів. А збільшення інших фінансових активів може впливати на фінансову стійкість банку, забезпечуючи додаткові можливості для інвестування та ризикового управління. Проте важливо враховувати ризики, пов'язані з умовами зберігання в НБУ та на тимчасово окупованих територіях.

Найвагомішою складовою в структурі активів є інвестиції, які станом на 01.01.2023 р. складають 143 398 851 тис. грн. У порівнянні з даними станом на 01.01.2020 р., вони збільшилися на 26,21%. Інвестиційні вкладення відносяться до групи активів довгострокової ліквідності.

Дана тенденція вказує на стратегічний підхід банку до управління активами, спрямований на збільшення довгострокових інвестицій з метою отримання стабільного прибутку. Зростання обсягу інвестицій позитивно впливає на фінансовий стан банку, забезпечуючи йому додаткові джерела доходу та ризикового управління. Проте, важливо враховувати фактори ризику, пов'язані з довгостроковими інвестиціями, такі як зміни у фінансовому ринку та економічному середовищі.

На рис. 2.7 представлена динаміка активів АТ "Ощадбанк" за останні роки, а також відображена його частка у загальній вартості активів банківської системи України.

Як можна констатувати з рис. 2.7, АТ "Ощадбанк" утримує значну частку в загальній структурі активів банківського сектору. Ця інформація свідчить про важливу роль АТ "Ощадбанк" в банківській системі країни та його значущий внесок у формування загальної вартості активів. Збільшення частки активів АТ "Ощадбанк" свідчить про його стабільний фінансовий стан та успішну діяльність, а також про довіру клієнтів та можливість банку активно використовувати свій ресурс для надання кредитів, розширення фінансових

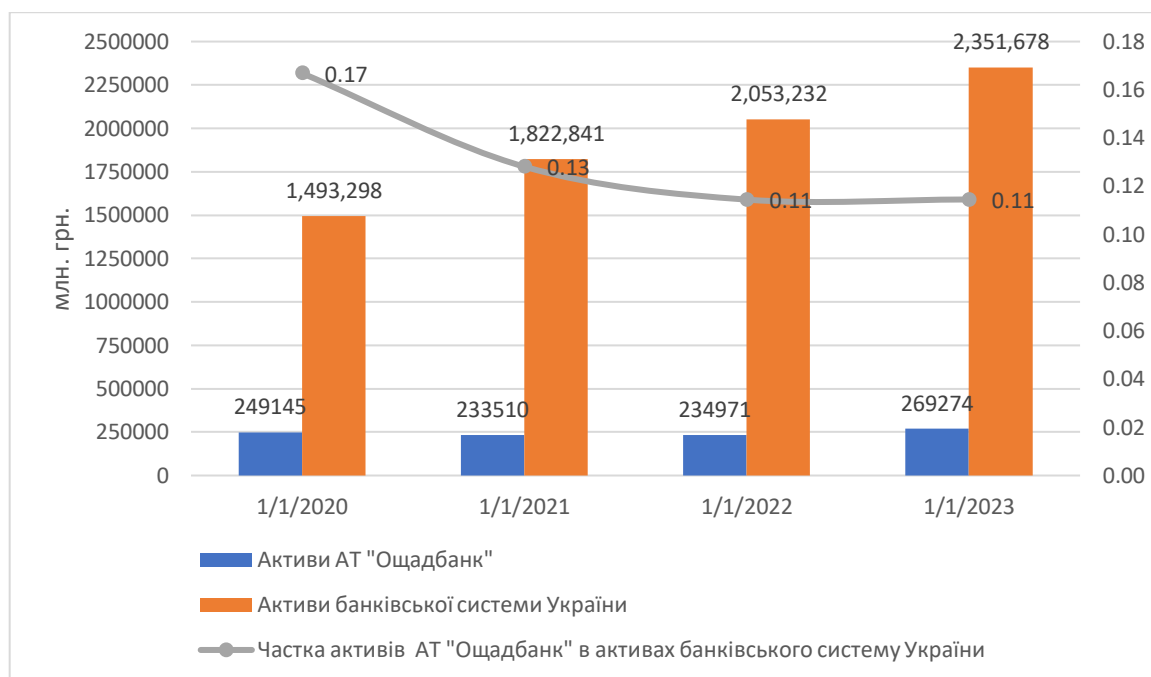

Рисунок 2.7 – Динаміка активів АТ «Ощадбанк» в порівнянні з активами всієї банківської системи України

Джерело: побудовано автором за [45]

послуг та участі у ринкових операціях. Однак важливо також враховувати конкурентне середовище та економічні фактори, які можуть впливати на динаміку активів та загальну стійкість банку.

Отже, найбільшу частку в структурі активів становлять ліквідні та активи довгострокової ліквідності АТ "Ощадбанк", зокрема кредитний та інвестиційний портфелі банку. Щодо високоліквідних активів, станом на 01.01.2023 порівняно із базовим періодом, грошові кошти зменшились, що призвело до скорочення їх частки до 10,53%. Це свідчить про те, що досліджувана банківська установа може стикатися з проблемами ліквідності. Меншу частку в активах складають неліквідні активи, переважно представлені основними засобами та капітальними вкладеннями. Це свідчить про відсутність фокусу на максимізації ліквідності банку. З метою поліпшення фінансового стану рекомендується звернути увагу на оптимізацію управління ліквідністю та розглянути можливості раціоналізації портфеля високоліквідних активів.

Наступним етапом дослідження буде проведення аналізу структури активів банківської установи за допомогою методики Сухоголої Л. Ф. [35]. Коефіцієнти концентрації активів за наведеною методикою досліджуваних банків наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Коефіцієнти концентрації активів за методикою Сухоголої Л.Ф.

Стаття активів	Станом на				Рекомендоване значення
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	
Високоліквідні активи					
Грошові кошти та їх еквіваленти	0,228	0,114	0,081	0,105	0,3
Ліквідні активи					
Кредити, надані клієнтам	0,262	0,271	0,318	0,309	0,4
Інвестицій в цінні папери	0,456	0,558	0,548	0,533	0,1-0,12
Неліквідні активи					
Основні засоби та нематеріальні активи	0,043	0,044	0,041	0,034	0,17-0,18
Інші активи	0,011	0,014	0,012	0,019	<0,02-0,03

Відповідно до проведеного аналізу, можна зробити висновок, що структура активів АТ «Ощадбанк» далека від оптимальної. Банк не відповідає вимогам щодо всіх груп активів, за винятком інших активів, частка яких відповідає рекомендованим значенням.

Особливу увагу слід приділити коефіцієнту концентрації грошових коштів та їх еквівалентів, який протягом трьох років значно відстає від рекомендованих значень. Зазначимо, що цей коефіцієнт показав негативну динаміку протягом вивченого періоду. З 2019 по 2022 рік його значення майже вдвічі зменшилося з 0,228 до 0,105 пунктів.

Збільшення коефіцієнта концентрації у сфері кредитів, наданих клієнтам, є позитивною динамікою для банку, оскільки кредитування входить до числа активних операцій. Проте важливо відзначити, що значення коефіцієнта все ще

не відповідає рекомендованим значенням. На початку 2023 року відхилення складає 0,091 пункти.

Найвищий рівень коефіцієнта концентрації спостерігається у статті "Інвестиції", яка протягом усього періоду коливалася в межах 0,5 при рекомендованому значенні від 0,1 до 0,12. Однак високий рівень коефіцієнта концентрації за даною статтею свідчить про поліпшення диверсифікації активних операцій банку і зниження рівня ризиків у його діяльності, оскільки ця стаття зростає за рахунок високоліквідних цінних паперів.

Стаття "Основні засоби та нематеріальні активи" характеризується дуже низьким значенням коефіцієнта концентрації. На 01.01.2023 року він складає 0,034, в той час як рекомендоване значення становить 0,17-0,18. Це свідчить про те, що основні засоби та нематеріальні активи складають лише 3,4% від розміру всіх активів комерційного банку.

Оптимальною залишається структура "Інших активів", коефіцієнт концентрації якої відповідає нормативному значенню протягом всього аналізованого періоду. В склад "Інших активів" включено інші фінансові та нефінансові активи, а також передплату з податку на прибуток.

Відобразимо структуру активів банку на рис. 2.8.

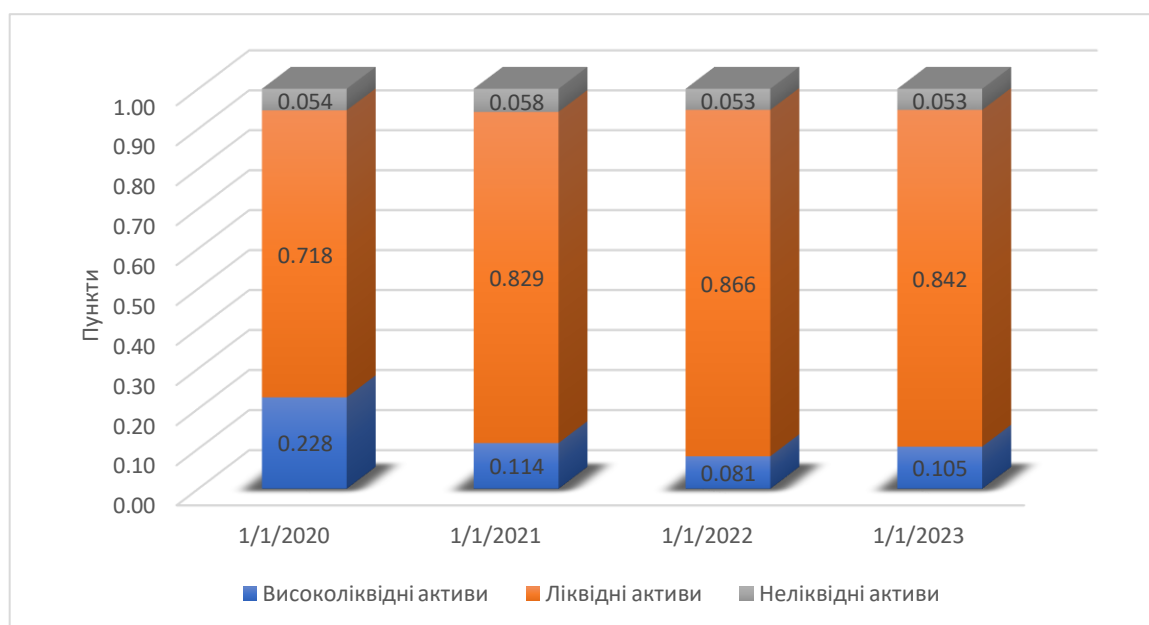

Рисунок 2.8 – Структура активів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності

Аналіз пасивів банку відображає комплексну оцінку якісних та кількісних показників його довгострокових та поточних зобов'язань. Інформація щодо обсягів ресурсів банку подана у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 років

Показник	Станом на, тис.грн.				Темпи приросту, %			
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	2021/2020	2022/2021	2023/2022	2023/2020
Кошти банків	58040	5823982	7608283	543326	9934,43	30,64	-92,86	836,12
Рахунки клієнтів	202142934	186165452	191452639	233940309	-7,90	2,84	22,19	15,73
Випущені єврооблігації	18303877	11744616	7908096	6041534	-35,84	-32,67	-23,60	-66,99
Інші запозичені кошти	4430083	4452649	2818312	2676153	0,51	-36,70	-5,04	-39,59
Забезпечення	526697	634094	829107	1179977	20,39	30,75	42,32	124,03
Інші фінансові зобов'язання	562739	512606	534499	606965	-8,91	4,27	13,56	7,86
Інші нефінансові зобов'язання	717669	802298	880297	1290000	11,79	9,72	46,54	79,75
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	369794	233833	173704	97833	-36,77	-25,71	-43,68	-73,54
Субординований борг	2462640	1276240	878960	716442	-48,18	-31,13	-18,49	-70,91
Власний капітал	19570272	21954127	21887537	22181531	12,18	-0,30	1,34	13,34
Всього пасивів	249144745	233599897	234971434	269274070	-6,24	0,59	14,60	8,08

Проведене дослідження демонструє такі зміни в пасивах комерційного банку:

- Кошти банків зросли в 9,3 рази протягом всього аналізованого періоду. В той час протягом 2022 року прослідковується зменшення даного показника на 92,86%. Така тенденція була спричинена повним погашенням кредитів, отриманих від НБУ та зобов'язань перед іншими банками. Таким чином, станом на 01.01.2023 р. кошти банків включають тільки кореспондентські рахунки інших банків.

Кореспондентські рахунки можуть слугувати як джерело ліквідності, особливо якщо банк має можливість швидко розпоряджатися цими коштами. Однак важливо враховувати ризики, пов'язані з можливістю вимагання коштів кореспондентськими банками.

- Обсяг рахунків клієнтів збільшився на 15,73%, однак даний тренд, в основному, був зумовлений збільшення рахунків до запитання, які є менш вигідними для банку. Такий розвиток подій свідчить про стратегічні рішення банку з метою привертання клієнтів. Однак, важливо ретельно оцінити вплив цього фактору на загальну ліквідність банку та його здатність відповідати фінансовим зобов'язанням у короткострокові терміни.

- Відбулося зростання обсягу забезпечення банку, тобто збільшення резервів під очікувані кредитні збитки. Це свідчить про прозорий та обачливий підхід банку до управління ризиками, оскільки збільшення резервів може бути реакцією на зростання невизначеності або ризиків неплатоспроможності кредиторів. Однак важливо уважно вивчити цей аспект, оскільки збільшення резервів також може вплинути на прибутковість банку та його загальну фінансову стійкість.

- Розмір субординованого боргу банку зафіксував негативну динаміку, а саме протягом досліджуваного періоду відмічено зменшення на 70,91%. Ця тенденція свідчить про фінансові труднощі чи зміни в стратегії фінансування банку. Важливо аналізувати цей аспект, оскільки зменшення субординованого боргу може вплинути на загальний капітал банку та його здатність залучати ресурси для подальшого розвитку та забезпечення ліквідності.

- Позитивна динаміка зростання власного капіталу банку впродовж усього періоду, зокрема на 13,34% до значення в розмірі 22 181 531 тис. грн. на початок 2023 року, свідчить про стабільність та фінансову стійкість установи. Головною причиною цього позитивного тренду є зменшення розміру наявного непокритого збитку, що вказує на успішні заходи банку щодо управління ризиками та фінансовою стратегією.

Для банку це може мати кілька важливих наслідків та переваг. По-перше, зростання власного капіталу підвищує його платоспроможність та здатність витримувати різні фінансові та економічні турбуленції. По-друге, це може поліпшити рейтинг банку в очах регуляторів та інвесторів, що впливає на його ринкову репутацію та можливості залучення фінансових ресурсів. Зменшення наявного непокритого збитку також свідчить про ефективне управління ризиками та забезпечує стабільність фінансового стану банку.

Слідом необхідно провести аналіз пасивів банку за терміновістю їх погашення, табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз структури пасивів банку АТ «Ощадбанк» за терміновістю їх погашення

Пасиви	Станом на				Абсолютне відхилення			
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	2021/2020	2022/2020	2023/2020	2023/2020
Найтерміновіші пасиви	53,52	46,37	56,13	64,37	-7,15	9,76	8,24	10,86
Короткострокові пасиви	31,76	37,81	30,45	24,40	6,06	-7,37	-6,05	-7,36
Довгострокові пасиви	6,53	6,37	4,07	2,95	-0,16	-2,30	-1,12	-3,58
Постійні пасиви	8,19	9,44	9,35	8,28	1,25	-0,08	-1,08	0,08
Всього пасивів	100,00	100,00	100,00	100,00	-	-	-	-

Провівши дане дослідження можна зробити висновки, що найбільшу частку в структурі пасивів займають найтерміновіші пасиви, які впродовж досліджуваного періоду характеризуються й динамікою до зростання, рис. 2.9. Станом на початок 2023 частка складає 64,37%. Варто відзначити, що в цю групу входять всі зобов'язання термін погашення яких складає менше 1 місяця. Це свідчить про акцент банку на короткострокових фінансових операціях та необхідності швидкого реагування на зміни в економічному середовищі.

Друге місце в структурі пасивів займають короткострокові пасиви, які включають в себе зобов'язання банку з терміном погашення до 1 року. Їх частка станом на початок 2023 року складає 24,4%, що в порівнянні з відповідним періодом 2020 року на 7,36% менше.

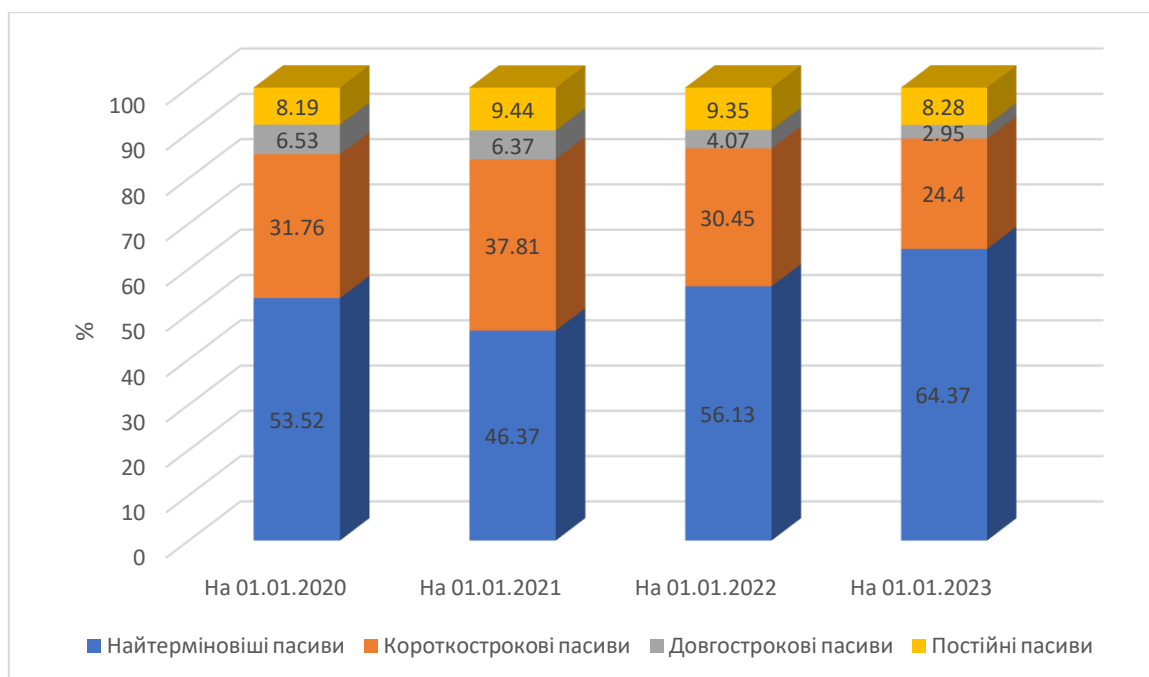

Рисунок 2.9 – Структура пасивів АТ «Ощадбанк» за терміновістю їх погашення

Зменшення цієї категорії також вказує на меншу потребу в короткостроковому фінансуванні.

Найменші частки структурі пасивів займають довгострокові та постійні пасиви. Станом на початок 2023 року вони складають 2,95% та 8,28% відповідно. Слід зазначити, що питома вага довгострокових пасивів на відміну від постійних зазнала негативної тенденції до зменшення. Під довгостроковими пасивами варто розуміти зобов'язання банку з терміном погашення понад 1 рік, а під постійними пасивами слід розглядати зобов'язання перед власниками та щодо формування власного капіталу та зобов'язання. Це є відображенням адаптації до змін в ринкових умовах та стратегічного вибору щодо меншої залежності від довгострокового фінансування.

В цілому, ці зміни в структурі пасивів відображають стратегічні рішення банку у відповідь на зовнішні та внутрішні фактори. Управління структурою пасивів є важливим елементом фінансового управління банку та відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та ефективного ризикового управління.

Отже, Ощадбанк в Україні відіграє важливу системну роль у фінансовій системі країни, і його стабільність та ефективність мають велике значення для фінансової стабільності України. При встановленні раціональної структури активів, банк повинен враховувати вимоги до ліквідності та належним чином налаштовувати розподіл високоліквідних, ліквідних та менш ліквідних активів відносно зобов'язань, враховуючи їхні строки, суми та характер. Такий підхід дозволяє банку забезпечити оптимальне співвідношення активів і пасивів, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори, що можуть впливати на його фінансову стійкість та ліквідність.

2.3 Аналіз показників ліквідності АТ «Ощадбанк»

Аналіз показників ліквідності банку є важливим елементом оцінки фінансового стану банку і визначення його здатності вчасно виконувати фінансові зобов'язання.

Проведемо аналіз показників ліквідності АТ «Ощадбанк» за період 2019-2022 років. Результати дослідження відобразимо в табл. 2.8 та рис. 2.10.

З табл. 2.8 можна визначити, що ряд розрахованих показників ліквідності банківської установи відповідали нормативам, а інші - виявили відхилення. Зокрема, коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих станом на початок 2022 та 2023 років не відповідав оптимальним значенням через скорочення обсягу готівки в банку. Це може збільшити ризик неплатоспроможності, оскільки банк може виявитися неспроможним швидко виконати свої фінансові зобов'язання.

Також відзначається негативна динаміка коефіцієнта ресурсної ліквідності зобов'язань, який протягом усього періоду не відповідав нормам. Цей показник вказує на те, що значна частина доходів банку припадає на загальні зобов'язання, і на початок 2023 року ця частка становила 93,13%.

Таблиця 2.8 – Показники ліквідності АТ «Ощадбанк»

Показник	Норм. знач.	Станом на			
		01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$\geq 20 \%$	30,02	21	10,97	18,3
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$\leq 70-80 \%$	90,69	93,54	96,15	93,13
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	$\leq 100 \%$	32,23	32,93	37,55	35,49
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	-	34,37	25,58	14,72	21,52
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$\geq 100 \%$	108,52	110,37	110,27	108,98
Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів	$>50\%$	80,28	57,46	77,85	60,82
Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів	$\leq 50 \%$	38,56	37,41	68,26	38,75
Співвідношення постійних активів до власного капіталу	-	47	42,42	44	41,72
Співвідношення грошових потоків відповідного строку t	-	103,32	86,7	95,37	100,86
Показник миттєвої ліквідності	$\geq 20 \%$	64,66	51,22	20,09	30,49
LCR _{ВВ}	$\geq 100 \%$	295,98	360,03	257,98	312,43
LCR _{ІВ}	$\geq 100 \%$	157,37	232,97	149,62	241,4
NFSR	$\geq 100 \%$	-	-	180,2	177,39

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів характеризується негативною динамікою, вказуючи на акцент банку на залученні депозитів, а не на видачі кредитів. Банку слід переглянути стратегію управління депозитним та кредитним портфелем, оскільки кредитні операції є дохідними для банку, в той час як депозитні супроводжуються витратами.

Коефіцієнт генеральної ліквідності, який визначає здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна, також зменшився протягом 2019-2022 років на 12,85%, до значення 21,52%. Така тенденція збільшує ризик неплатоспроможності та може вимагати додаткових заходів для забезпечення ліквідності.

Щодо коефіцієнта загальної ліквідності зобов'язань, то він відзначався позитивною динамікою, відповідаючи нормам та перевищуючи 100%, що свідчить про здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання і це позитивно впливає на стабільність та довіру, адже банк готовий виконати свої зобов'язання.

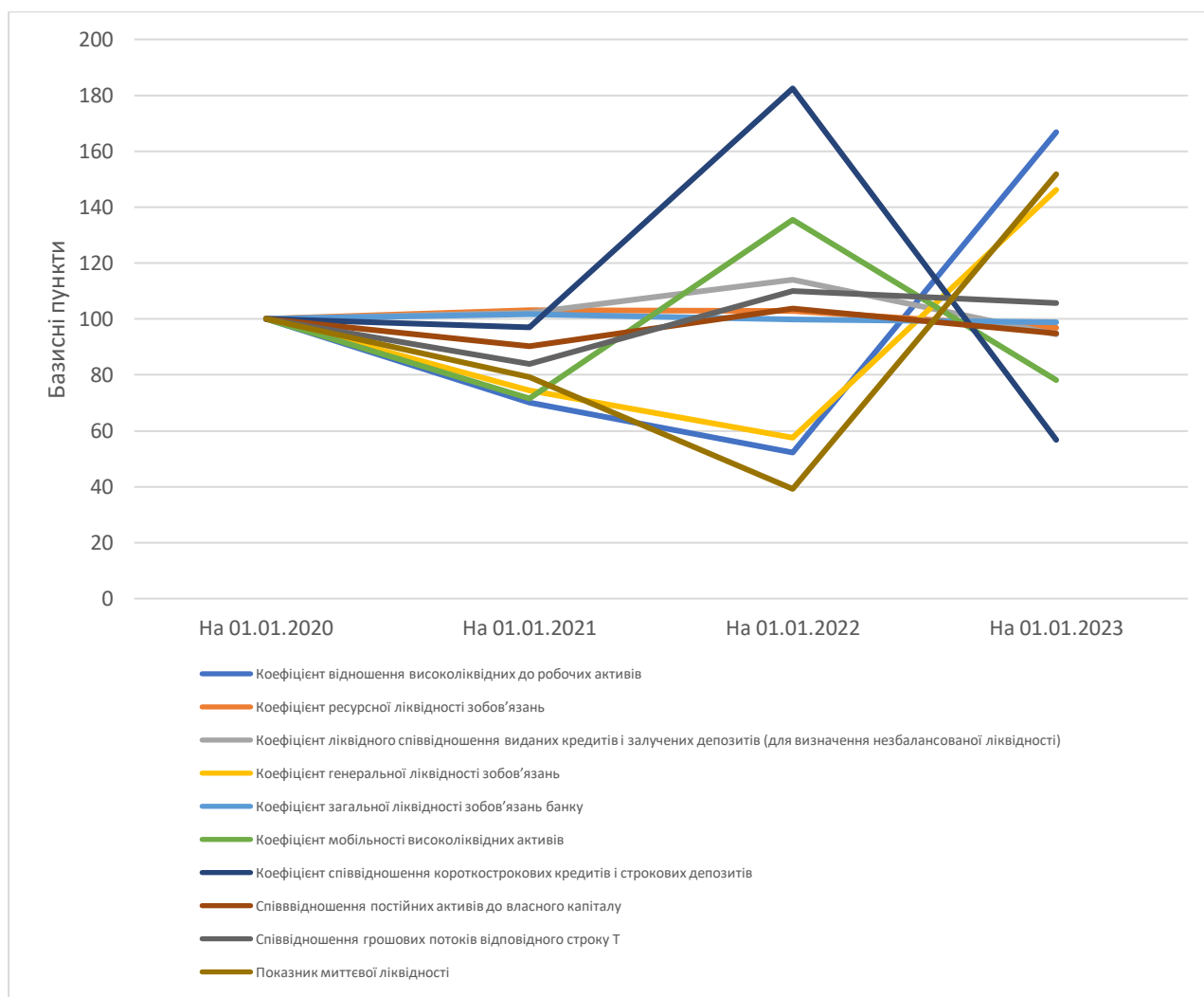

Рисунок 2.10 – Динаміка показників ліквідності АТ «Ощадбанк»

Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів залишався в межах нормативу, незважаючи на негативну динаміку, і станом на кінець 2022 року становив 60,82%, вказуючи на те, що абсолютно ліквідні активи становлять 60,82% в структурі високоліквідних активів, що в свою чергу, підтримує здатність банку оперативно реагувати на зміни в ринкових умовах та попиті клієнтів.

Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів хоча відхилився від нормативних значень на початку 2022 року, але в подальшому нормалізувався та відповідав рекомендованому значенню. Відхилення цього показника від норми вказує на незбалансовану ліквідність, якщо банк зосереджується на короткострокових кредитах чи залученні

депозитів. Збалансованість цього відношення може зменшити ризик та забезпечити стабільність джерел ліквідності.

Коефіцієнти співвідношення постійних активів до власного капіталу та грошових потоків також зазнали деяких змін, але їх значення не можна вважати негативними для банку. Коефіцієнт співвідношення постійних активів до власного капіталу станом на початок 2023 року становить 41,72%, що означає перевищення власного капіталу банку над постійними активами майже в 2,5 рази. Це свідчить про значний обсяг власних ресурсів, що сприяє фінансовій стійкості та здатності до розвитку. Щодо коефіцієнта співвідношення грошових потоків активів та зобов'язань, то він практично відповідає грошовим потокам зобов'язань банку. Показник вказує на те, наскільки ефективно банк управляє грошовими потоками, що може вплинути на його фінансову стійкість.

Заключним показником є коефіцієнт миттєвої ліквідності, який, хоча відповідає нормам станом на початок 2023 року (30,49%), зазнавав зменшення в 2 рази протягом періоду через зменшення вартості високоліквідних активів та збільшення поточних зобов'язань.

Також важливим етапом оцінки ліквідності банківської установи є аналіз нормативів ліквідності. Як видно з табл. 2.8, нормативи ліквідності протягом всього досліджуваного періоду відповідали нормативним значенням, що підтверджується рис. 2.11. Слід зазначити, що використання коефіцієнта чистого стабільного фінансування був запроваджено в квітні 2021 року, тому в аналізі його враховано починаючи з 01.01.2022 року.

Щодо коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, то протягом всього періоду його значення коливалось в межах 300%, що вказує на ефективну стратегію. Також це підтверджується й високим рівнем коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті, значення якого становить 241,4% станом на початок 2023 року. Високий рівень показників LCR свідчить про те, що банк забезпечує достатню ліквідність для забезпечення своїх зобов'язань навіть у стресових умовах. Це важливо для забезпечення фінансової стабільності та відповідності регуляторним вимогам.

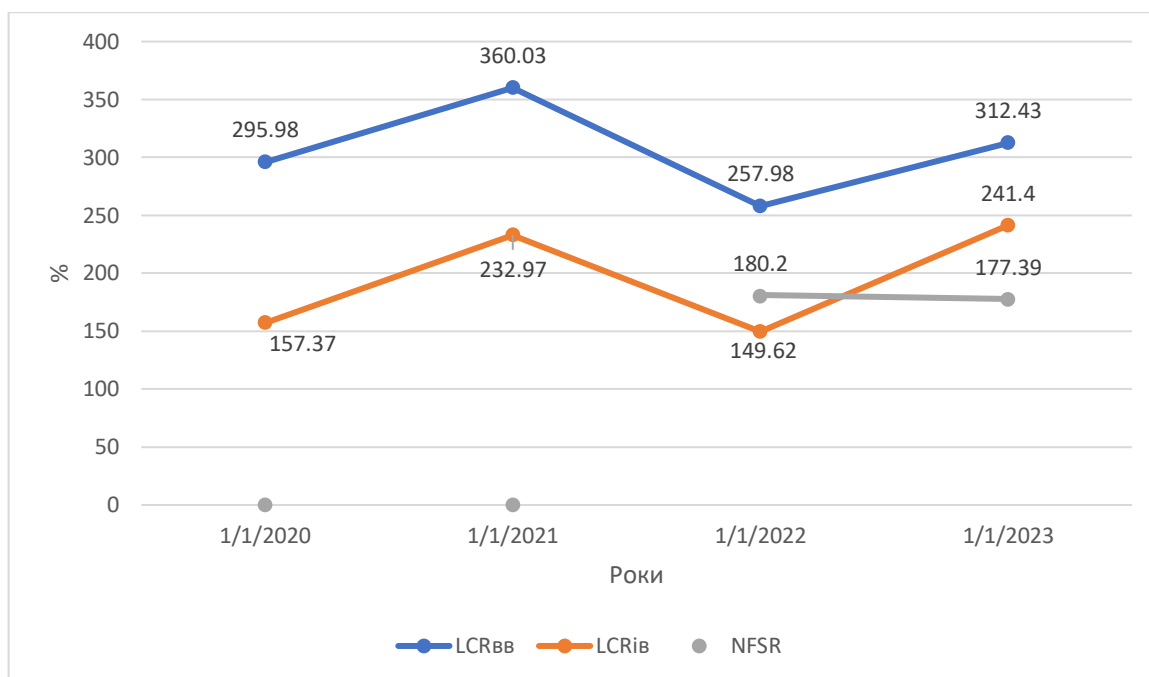

Рисунок 2.11 – Нормативи ліквідності АТ «Ощадбанк»

Загалом, високий рівень LCR є позитивним показником, свідчаючи про те, що банк ефективно управляє своєю ліквідністю та може ефективно впоратися з потенційними стресовими ситуаціями.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування протягом двох останніх періодів також перебував в межах рекомендованих значень. Високий рівень NSFR свідчить про те, що банк має достатньо довгострокових джерел фінансування, які відповідають його довгостроковим активам. Це покращує стійкість банку до змін в ринкових умовах та забезпечує йому стабільність фінансового стану на тривалий термін.

Загалом, високий показник NSFR є позитивним сигналом, оскільки свідчить про здатність банку ефективно управляти своєю балансовою структурою та забезпечувати стійкість в умовах тривалої дії.

Дослідження нормативів ліквідності банку свідчить про загальний позитивний стан активів та пасивів і ефективність стратегії управління ліквідністю. Значення цих показників в межах рекомендацій допомагають забезпечити стабільність та високий рівень ліквідності, що є ключовим для успішної діяльності банку в змінливих умовах ринку.

Загалом, ці показники є важливими для оцінки рівня ліквідності та фінансової стійкості банку. Їх аналіз дозволяє уникнути потенційних проблем та приймати обґрунтовані рішення для підтримки фінансової стабільності та ефективного функціонування банку в умовах змін на фінансовому ринку. В разі виявлення відхилень від нормативів, банк може розглядати стратегії для поліпшення свого фінансового стану, зокрема шляхом реструктуризації портфеля активів та пасивів та оптимізації управління ризиками.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз фінансового стану банківського сектору вказує на позитивну тенденцію в доходах, особливо в процентних та комісійних складових. Однак, зростання адміністративних витрат та значні відрахування в резерви створюють потенційний тиск на ліквідність. Негативна динаміка чистого прибутку свідчить про труднощі у секторі, тому збалансоване управління ризиками та ресурсами стане ключем до забезпечення ліквідності банків в Україні.

Аналіз нормативів ліквідності банківської системи України свідчить про високий рівень ефективного управління ліквідністю та відповідність встановленим регуляторним вимогам. Усі показники перевищують рекомендовані значення. Динаміка надання коштів для підтримання ліквідності через лінію рефінансування свідчить про спрямованість національної банківської політики на забезпечення стабільності фінансового сектору.

2. АТ «Ощадбанк» - це українська банківська установа, яка є однією з найбільших та найстаріших банківських установ в Україні, системним важливим банком і має значний вплив на фінансовий ринок України.

Аналіз активів АТ "Ощадбанк" вказує на різноманітні тенденції та стратегії, які впливають на рівень його ліквідності. Помітна негативна тенденція у зменшенні ліквідних активів, зокрема "Грошових коштів", вимагає негайної уваги та коригувань у стратегії управління ліквідністю для забезпечення надійності та ефективності фінансових операцій банку. З іншого боку, позитивні

тенденції у сфері кредитування та зростання інших фінансових активів свідчать про успішну кредитну політику та гнучкий стратегічний підхід банку. Збільшення інвестицій та довгострокових активів підкреслює стійкий характер банку та його здатність до ефективного ризикового управління. Відповідно до проведеного аналізу коефіцієнтів концентрації активів АТ "Ощадбанк" зроблено висновок про недостатню оптимальність структури активів.

3. Результати аналізу пасивів комерційного банку вказують на важливі зрушення в його фінансовій діяльності. Зафіксоване значне зростання коштів банків, однак слід враховувати зменшення цього показника у 2022 році, що може викликати деякі труднощі у контексті ліквідності. Збільшення обсягу рахунків клієнтів, хоча і позначається як позитивна тенденція, вимагає додаткової уваги щодо впливу на загальну ліквідність банку. Підвищення обсягу резервів на очікувані кредитні збитки свідчить про консервативний підхід до управління ризиками. Негативна динаміка субординованого боргу вказує на потенційні труднощі у фінансуванні. Дослідження структури пасивів банку за терміновістю їх погашення вказує на зростання найтерміновіших зобов'язань та зменшення короткострокових, довгострокових і постійних пасивів.

4. Встановлено значні коливання показників ліквідності банківської установи. Зокрема, несприятлива динаміка коефіцієнта відношення високоліквідних активів до робочих обумовлена скороченням готівки в банку, а негативний тренд у коефіцієнті ресурсної ліквідності зобов'язань вказує на високий обсяг доходів банку, який покладається на загальні зобов'язання. Інший важливий аспект – негативна динаміка коефіцієнта ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів, що вказує на те, що банк акцентує увагу на залученні депозитів, а не на видачі кредитів.

Дослідження нормативів ліквідності АТ "Ощадбанк" свідчить про загальний позитивний фінансовий стан та достатню ефективність стратегії управління ліквідністю. Значення цих показників, що знаходяться в межах рекомендованих, сприяють забезпеченню стабільності та високого рівня ліквідності, що має важливе значення в мінливих умовах ринку.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ

3.1 Інтегральна оцінка ліквідності банківської установи

Проведення оцінки ліквідності комерційних банків надзвичайно важливий крок в процесі управління фінансовою стійкістю банківської установи. Традиційним та найбільш широко розповсюдженим методом оцінки ліквідності є підхід фінансових коефіцієнтів, який є найлегшим в розумінні, використанні та інтерпретації отриманих результатів.

Коефіцієнтний метод ґрунтується на обчисленні набору економічних показників на основі статей фінансових звітів банківських установ. За допомогою коефіцієнтного методу можна отримати значну кількість економічних показників, що дозволяє використовувати коефіцієнтний аналіз для повного та всебічного дослідження. Саме розгорнутий коефіцієнтний аналіз дозволяє детально дослідити стабільність банку та виявити напрями її забезпечення [47, с. 163].

Проте основною проблемою даного способу оцінювання є неможливість отримання однозначної оцінки щодо ліквідності банківської установи, оскільки аналіз окремих показників дає можливість отримати оцінку лише з позиції конкретного показника.

Тому актуальним є пошук нових підходів до оцінювання ліквідності банків та удосконалення існуючих методичних підходів на комплексних засадах. Одним із видів аналізу, який дозволяє отримати комплексну оцінку та порівняти об'єкти оцінки за певними критеріями є рейтинговий аналіз.

Пропонуємо провести інтегральну оцінку ліквідності на основі побудови кривої ліквідності, яка дозволяє визначити рівень ліквідності в конкретній банківській установі. Використання кривої фінансових показників надає можливість виявити слабкі місця в діяльності банку та провести більш

грунтовний аналіз. При виявленні слабких місць можуть бути прийняті заходи для оптимізації управління ресурсами, зменшення ризиків і підвищення рівня ліквідності. Такі заходи можуть включати перегляд і удосконалення стратегій управління активами та пасивами, розробку більш ефективних механізмів управління ризиками та вдосконалення механізмів приваблення та управління ліквідністю.

Крива фінансових показників класифікується на високий, середній і низький рівні, щоб визначити характеристики діяльності банку. Пропонуємо для поділу рівнів використати поняття "сірої зони" як інтервалу $\pm 10\%$ від нормативного значення [48, с. 201].

Враховуючи те, що в даній методиці кожен із коефіцієнтів повинен мати рекомендоване значення, пропонуємо включити наступні показники додатку А, таблиці А1, з урахуванням нормативних значень:

- коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів;
- коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань;
- коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності);
- коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку;
- коефіцієнт мобільності високоліквідних активів;
- коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів;
- співвідношення постійних активів до власного капіталу.

Крім вище наведених 7 показників, які визначаються за допомогою фінансової звітності банківської установи, також доцільно обрати і нормативи ліквідності, а саме:

- коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{вв});
- коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR_{ів});
- коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)

У таблиці 3.1 наведені конкретні значення "зон" для кожного із запропонованих показників, які відповідають рівням ліквідності банку.

Таблиця 3.1 – Рейтингова оцінка ліквідності банківської установи

Показник	Рівень ліквідності		
	високий	середній	низький
1. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	> 20%	18%-20%	< 18%
2. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	< 80%	80%-88%	>88%
3. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	<70%	70%-77%	>77%
4. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	> 100%	90%-100%	< 90%
5. Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів	> 20%	18%-20%	< 18%
6. Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів	< 50%	50%-55%	>55%
7. Співвідношення постійних активів до власного капіталу	> 15%	13,5% - 15%	< 13,5%
8. LCR _{ВВ}	> 100%	90%-100%	< 90%
9. LCR _{іВ}	> 100%	90%-100%	< 90%
10. NFSR	> 100%	90%-100%	< 90%

Джерело: побудовано автором [26;30;31;32;34]

Високий рівень ліквідності свідчить про те, що банківська установа має збалансоване співвідношення активів і пасивів може своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, успішно здійснює прибуткову діяльність і має стабільне становище на ринку. Середній рівень ліквідності вказує на певну залежність ліквідності від зовнішніх та внутрішніх змін та певну незбалансованість між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку. Низький рівень ліквідності може свідчити про проблеми з ліквідністю в комерційному банку.

На основі отриманих результатів фінансових показників, які подані в табл. 2.8, порівняємо їх з нормативними значеннями та побудуємо криву ліквідності АТ «Ощадбанк» за останні 3 роки, табл. 3.2.

Згідно з проведеним дослідженням можна дійти до наступних висновків. На початку 2020 року банківська установа демонструвала високий рівень ліквідності за 8 показниками та низький рівень за 1 показником. Зазначений факт свідчить про достатню ефективність та стабільність банку в багатьох аспектах його фінансової діяльності.

На початок 2021 року крива ліквідності банку залишається ідентичною стану на 2020 рік, вказуючи на те, що в цей період банк продовжує володіти значним рівнем ліквідності. Однак, слід звернути увагу на негативні тенденції у деяких ключових показниках, зокрема коефіцієнта відношення високоліквідних до робочих активів та коефіцієнта мобільності високоліквідних активів. Їхня зміна не вплинула на побудову кривої ліквідності, однак має вплив на діяльність банку. Погіршення цих показників свідчить про зменшення найбільш ліквідних активів банку, зокрема грошових коштів. Це впливає на загальний рівень ліквідності та ефективність фінансової діяльності банку, адже зниження грошових коштів ускладнює здатність банку швидко виконувати свої фінансові зобов'язання. Навіть якщо на даний момент рівень ліквідності банку відповідає рекомендованим нормам, важливо враховувати ці зміни при прийнятті рішень та розробці стратегій. Зменшення грошових коштів може вимагати уваги до поповнення ліквідних ресурсів банку або перегляду стратегій управління активами для збереження стабільності та оптимізації фінансової ефективності.

На 01.01.2022 р. спостерігається певне погіршення ліквідності банку, оскільки три показники вказують на низький рівень ліквідності, тоді як сім інших свідчать про високий рівень. Зокрема, зниження показника відношення високоліквідних активів до робочих, коефіцієнта ресурсної ліквідності зобов'язань та коефіцієнта співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів свідчить про певний негативний вплив на ліквідність банку.

Тривала тенденція до зменшення наявних грошових коштів спричинила зниження коефіцієнта відношення високоліквідних активів до робочих. Зростання виданих короткострокових кредитів та зменшення депозитних вкладень також впливають на ліквідність. Ця динаміка є результатом нестабільного становища в країні: збільшення обсягу короткострокових кредитів, необхідних для населення, та зменшення депозитних вкладень, яке обумовлене зростанням недовіри та потребою захистити власні кошти. Ці тренди впливають на ліквідність банку, збільшуючи ризики та обмежуючи його можливості надання фінансових послуг. Банк може стати менш

фінансовостійким і повинен розглядати стратегії для відновлення ліквідності та збереження стійкості в умовах економічної нестабільності.

Початок 2023 року відзначається певним покращенням ситуації у банку, що відображається у високому рівні ліквідності за 8 показниками, середньому рівні за 1 показником і низькому рівні за 1 показником. Важливим є те, що показники відношення високоліквідних активів до робочих та коефіцієнта ресурсної ліквідності зобов'язань перебувають відповідно в середній і низькій зонах. Це свідчить про часткове покращення фінансового стану банку порівняно з попереднім періодом.

Високий рівень ліквідності вказує на те, що банк може легко виконувати свої зобов'язання та володіє достатньою готівкою для операцій. Середні та низькі показники відношення високоліквідних активів та ресурсної ліквідності зобов'язань можуть вказувати на більш обережний підхід банку до управління ризиками.

Ці позитивні зміни впливають на загальний рівень ліквідності та фінансову стабільність банку. Збільшена ліквідність може покращити репутацію банку в очах клієнтів і партнерів, а також збільшити його можливості для надання різноманітних фінансових послуг. Однак, важливо продовжувати уважно моніторити фактори, що впливають на ліквідність, і приймати відповідні стратегічні рішення для забезпечення сталого фінансового розвитку банку.

Для більш повної оцінки ліквідності банку використаємо ще й скоринговий метод, що базується на присвоєнні балів за ряд фінансових коефіцієнтів, дозволяє здійснити комплексну оцінку ліквідності банку та визначити його фінансовий стан за допомогою числового показника. Максимальна сума балів, яку може отримати банк, становить 100 (по 10 балів максимум за кожен з визначених фінансових показників ліквідності).

Методика, яку ми використаємо, базується на концепції, запропонованій в монографії "Фінансова безпека підприємств і банківських установ" [48, с. 201]. Вона вирізняється тим, що намагається вирішити один з основних недоліків кількісних методик оцінювання, а саме - жорстку фіксацію нормативних значень

показників та недостатнє врахування динаміки їх зміни. Для подолання цих недоліків автори ввели поняття "сірої зони" як інтервалу $\pm 10\%$ від нормативного значення, табл. 3.1, яку ми використали для побудови профілю ліквідності. З метою врахування динаміки зміни коефіцієнтів доцільно використовувати додаткові бали: при позитивній динаміці фінансового коефіцієнта поточна кількість балів збільшується на 1 (якщо показник вже складає 10 балів, то напрям не враховується); при негативній динаміці поточна кількість балів зменшується на 1.

Оцінювання рівня ліквідності банківської установи проводимо на основі градації стану ліквідності на 4 групи. За базу максимального значення обираємо 100 балів, табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Градація ліквідності банківської установи

Межі групи	Характеристика
Від 0 балів до 45	Низький (критичний) рівень – означає серйозне порушення в ліквідності банківської ліквідності
Від 46 балів до 65	Середній (недостатній) рівень – свідчить про наявність проблем у ліквідності банку, що в майбутньому можуть спричинити погіршення рівня його фінансової стійкості
Від 66 до 82 бали	Достатній рівень – відповідає задовільному рівню банківської ліквідності
Від 83 до 100 балів	Високий рівень – свідчить про високий рівень ліквідності банку

Джерело: побудовано автором за [49]

На основі проведених в розділі 2 розрахунків побудуємо відповідну таблицю та здійснимо розподіл балів з урахуванням кожного коефіцієнта, табл. 3.4.

На основі проведеного дослідження та бального оцінювання ліквідності АТ "Ощадбанк" можна зробити наступні висновки.

За результатами оцінки показників ліквідності банку була визначена загальна бальна оцінка, яка складає 92 бали у 2019 році, 87 балів у 2020 році, 70 балів у 2021 році та 83 бали у 2022 році (станом на кінець року).

Таблиця 3.4 – Оцінювання ліквідності АТ «Ощадбанк» за скоринговою методикою

Показник	01.01.2020		01.01.2021		01.01.2022		01.01.2023	
	знач.	бали	знач.	бали	знач.	бали	знач.	бали
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	30,02	10	21	9	10,97	5	18,3	8
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	90,69	2	93,54	1	96,15	0	93,13	1
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	32,23	10	32,93	9	37,55	8	35,49	9
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	108,52	10	110,37	10	110,27	9	108,98	8
Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів	80,28	10	57,46	9	77,85	10	60,82	9
Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів	38,56	10	37,41	10	68,26	0	38,75	10
Співвідношення постійних активів до власного капіталу	47	10	42,42	9	44	10	41,72	9
LCR _{вв}	295,98	10	360,03	10	257,98	9	312,43	10
LCR _{ів}	157,37	10	232,97	10	149,62	9	241,4	10
NFSR	-	10	-	10	180,2	10	177,39	9
Сумарна кількість балів	-	92	-	87	-	70	-	83

У період з 2019 по 2020 роки стан ліквідності банківської установи відповідав високому рівню. Однак у 2021 році внаслідок складного економічного становища спостерігався спад, що призвело до зниження бальної оцінки до рівня "достатнього". У 2022 році ліквідність банку відновилася і знову відповідала високому рівню.

Зазначена динаміка підтверджує здатність банку ефективно реагувати на зміни у фінансовому середовищі та підтримувати високий рівень ліквідності в умовах непередбачуваних економічних умов. Важливо продовжувати моніторити та управляти ліквідністю, приділяючи увагу факторам, що впливають на її коливання.

3.2 Напрями ефективного управління ліквідністю комерційного банку

У контексті поточної глобальної ситуації, яка впливає на Україну, банківські установи стикаються з низкою викликів та проблем, які лише поглиблюються внаслідок повномасштабного вторгнення та його наслідків. До основних труднощів варто віднести:

— Девальвація національної валюти. Зниження вартості національної валюти створює серйозні виклики для банків, особливо в умовах міжнародних фінансових операцій і торгівлі.

— Економічна криза. Внаслідок глобальних та внутрішніх економічних труднощів, банки стикаються зі зростанням кількості неспроможних позикодавців та зменшенням доходів.

— Погіршення умов залучення фінансування. Карантинні обмеження обтяжують доступ банків до фінансових ресурсів, що ускладнює їхню ліквідність.

— Погіршення настроїв клієнтів. Збільшений ризик відтоку коштів через занепокоєння клієнтів та їхню втрату довіри до банківської системи.

— Зменшення можливостей для залучення іноземних кредитів. Стриманість іноземних інвесторів та кредиторів може обмежити можливості банків витягти кошти з-за кордону.

— Зростання обсягу проблемних кредитів. Економічна нестабільність призводить до збільшення кількості неплатоспроможних позикових операцій у портфелі банку.

— Невпевненість в економічній ситуації. Загальна невизначеність щодо економічного майбутнього створює труднощі у визначенні обсягів та умов кредитування для підприємств.

Ці виклики вимагають від банківських установ стратегічного та гнучкого підходу щодо пристосування до нових умов і забезпечення стабільності та життєздатності фінансової системи.

Вплив глобальних труднощів на банківську установу виявляється не лише через недостатню ліквідність, але й через її надлишковість [50, с. 287]. Зниження рівня ліквідності обмежує платоспроможність банку, порушує довіру клієнтів та ускладнює доступ до фінансування, що може призвести до фінансових проблем.

З іншого боку, надмірна ліквідність свідчить про неефективне використання фінансових ресурсів банку, що може підірвати ефективність грошово-кредитної політики та сприяти інфляції. Збалансована ліквідність є ключовою умовою стабільного функціонування банків та визначає їхню платоспроможність та активність на ринку фінансових послуг. Ефективне управління ризиками є важливим фактором для забезпечення оптимального рівня ліквідності та підтримання успішної діяльності банку.

Ефективне управління ліквідністю в банку – це складне завдання, що вимагає системного аналізу банківських активів та пасивів, а також оцінки економічного стану та перспектив розвитку. Забезпечення ліквідності є пріоритетом у фінансовій діяльності банку і розв'язання цієї проблеми повністю забезпечується банком. Цей процес базується на регулярному аналізі та вдосконаленні ліквідної позиції [51, с. 84].

Більшість українських банків поки що недостатньо приділяють уваги системному аналізу, діагностиці та прогнозуванню своєї діяльності, включаючи стратегії управління ліквідністю. Розробка стратегії вимагає вирішення завдання знаходження балансу між внутрішніми можливостями банку та зовнішніми факторами, що впливають на його діяльність. Оптимально обрана стратегія є ключовим чинником успіху банку [52, с. 292].

На практиці використовуються три основні стратегії управління ліквідністю, які суттєво визначають загальні підходи до управління активами і пасивами банку [53;54;55]: трансформації активів, запозичення ліквідних засобів та збалансоване управління ліквідністю.

Вибір стратегії банку залежить від різних факторів, таких як загальноекономічна та політична ситуація в країні, стабільність банківської системи, розмір та рівень розвитку банку, а також власні уподобання

керівництва. Залежно від обраної стратегії банку важливо використовувати відповідні підходи до управління ліквідністю.

Кожна з цих стратегій має свої переваги та недоліки, і ефективність їхнього застосування визначається характеристиками банківських портфелів, станом фінансових ринків і особливостями зовнішнього середовища, рис. 3.1.

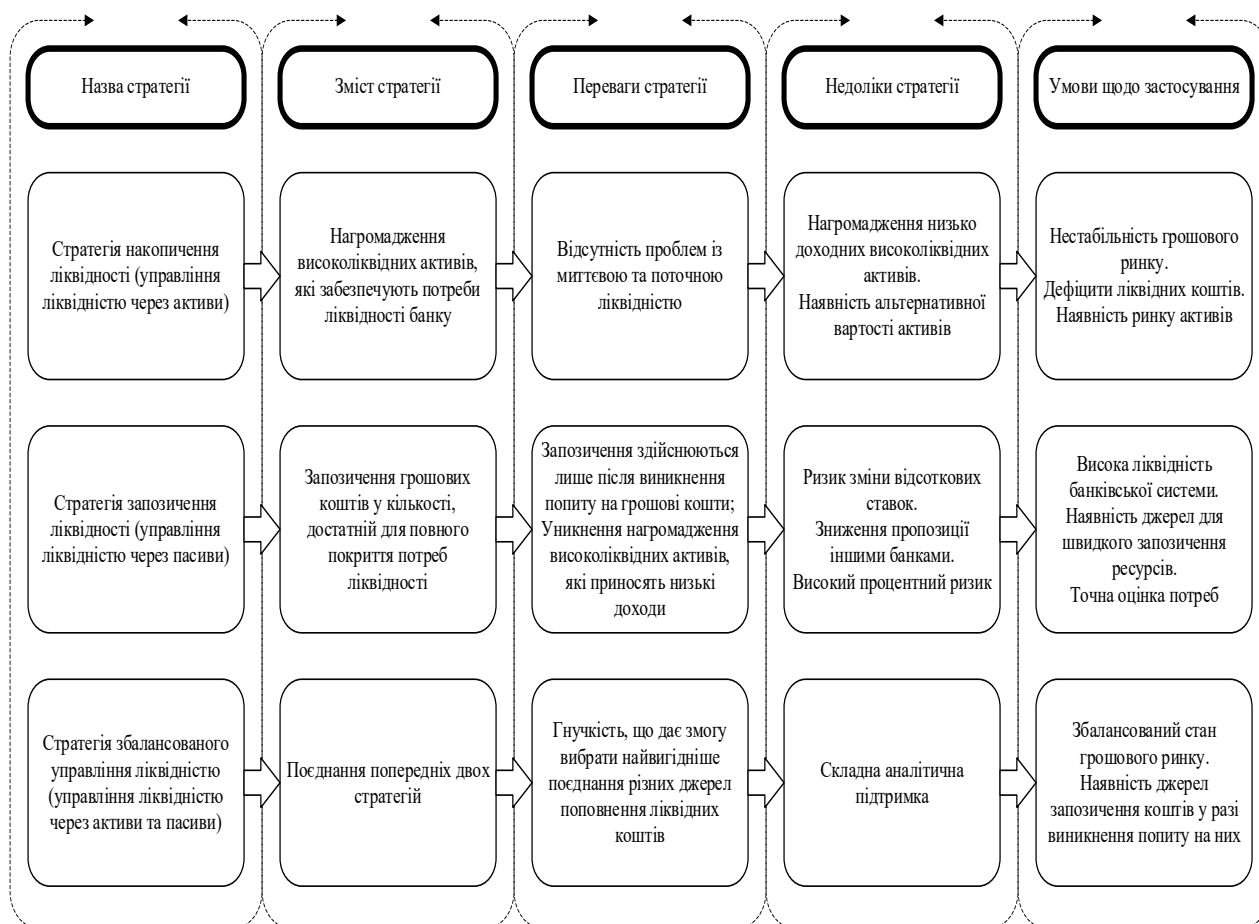

Рисунок 3.1 – Характеристика стратегій управління ліквідністю [35;53]

Розглядаючи зазначені стратегії управління ліквідністю банківських установ, можна виділити кілька ключових аспектів для кожної з них. Стратегія трансформації активів передбачає нагромадження високоліквідних активів, які можуть бути продані при виникненні попиту на ліквідні кошти. У цьому випадку ліквідність розглядається резервом і активи повинні бути стабільними за ціною та швидко обертатися на ліквідному вторинному ринку.

Стратегія запозичення ліквідності включає процес запозичення грошових коштів тільки після виникнення попиту на ліквідність. Цей підхід характеризує ліквідність як потік, оскільки акцент робиться на уникненні надмірного утримання високоліквідних активів, які можуть призвести до низьких доходів.

Стратегія збалансованого управління ліквідністю передбачає задоволення частини попиту на ліквідні кошти через нагромадження високоліквідних активів та проведення операцій з запозичення коштів. Для зменшення ризиків банки укладають попередні угоди про кредитні лінії з можливими кредиторами.

Важливо враховувати, що вибір оптимальної стратегії великою мірою залежить від прогнозування грошового ринку, відсоткових ставок, політичної та економічної ситуації, як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на ліквідність банку.

Сьогодні управлінням ліквідністю банку здійснюється двома основними підходами: процесним та системним [56]. Процесний підхід описує формалізований процес з чіткою послідовністю етапів і методів. Він визначає чинники, які впливають на рівень ліквідності, розраховує ліквідну позицію та здійснює її регулювання та контроль.

Системний підхід описує цілеспрямовану діяльність, що базується на загальноприйнятих принципах управління. Він передбачає взаємоузгоджене поєднання окремих елементів системи для отримання максимального ефекту синергії під час їхньої взаємодії, спрямоване на досягнення основних цілей управління ліквідністю банку.

В економічній літературі зустрічаються різні методи управління ліквідністю банківської установи [57, с. 197]: метод коефіцієнтів, стрес-тестування, метод оцінки ліквідності за грошовими потоками, Gap-аналіз та метод конверсії фондів. Кожен з названих методів спрямований не лише на забезпечення відповідності індикативним значенням, а також використовується для проведення аналізу операцій банку та вивчення взаємозв'язку між активами і пасивами.

Важливу роль в управлінні ризиком ліквідності відіграє саме стрес-тестування. До початку світової фінансової кризи багато банків приділяли невелике значення поняттю "стрес-тестування", розглядаючи його як аспект управління ризиками. Базельським комітетом було опубліковано документ "Принципи ефективної практики стрес-тестування і нагляду" [58]. Внесок Краснової І. В. [59] та Щербатих Д. В. [60] вивченню стрес-тестування банківської діяльності є значущим. Зафіксовані принципи стрес-тестування, які представлені на рис. 3.2, визначають основні аспекти цього методу.

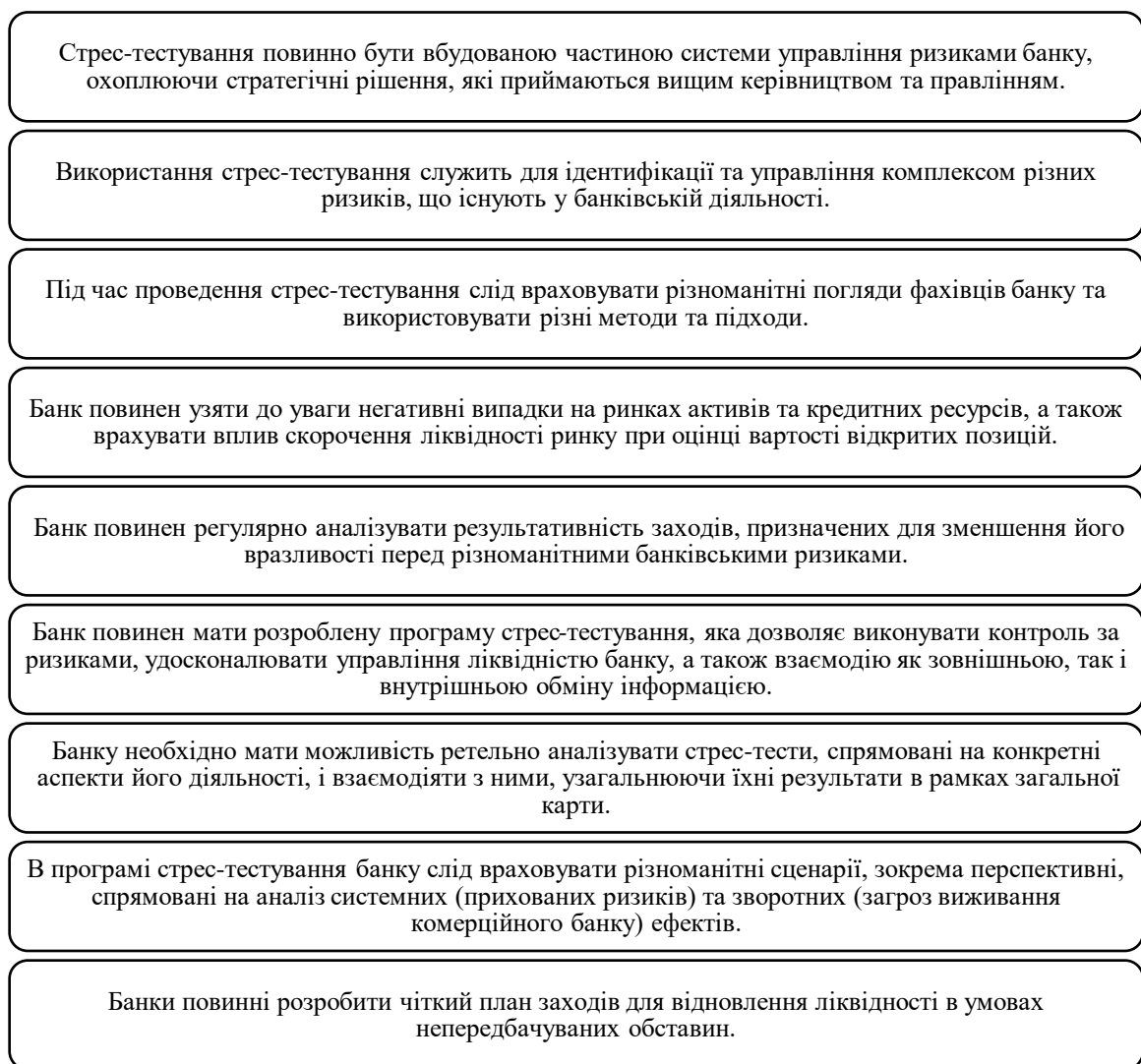

Рисунок 3.2 – Принципи ефективної практики стрес-тестування [58;59;60]

Управління ліквідністю є ключовим елементом фінансової стратегії, що визначає його фінансову стійкість та здатність вирішувати виклики глобальних

та національних ринків. Здатність ефективно управляти ліквідністю стає стратегічним фактором для забезпечення не тільки власної стійкості банку, але й надання послуг клієнтам у різних економічних умовах.

Ефективне управління ліквідністю є стратегічним завданням для комерційних банків у сучасних умовах невпевненості та швидкої динаміки ринків. Посилення контролю за різними аспектами ліквідності та впровадження інноваційних підходів дозволить банкам підтримувати високий рівень фінансової стабільності та забезпечити надійність фінансових послуг для клієнтів.

Щоб схематично представити взаємодію сфер впливу на рівень ліквідності комерційних банків, нами було визначено основні складові ефективного управління ліквідністю банку, рис. 3.3.

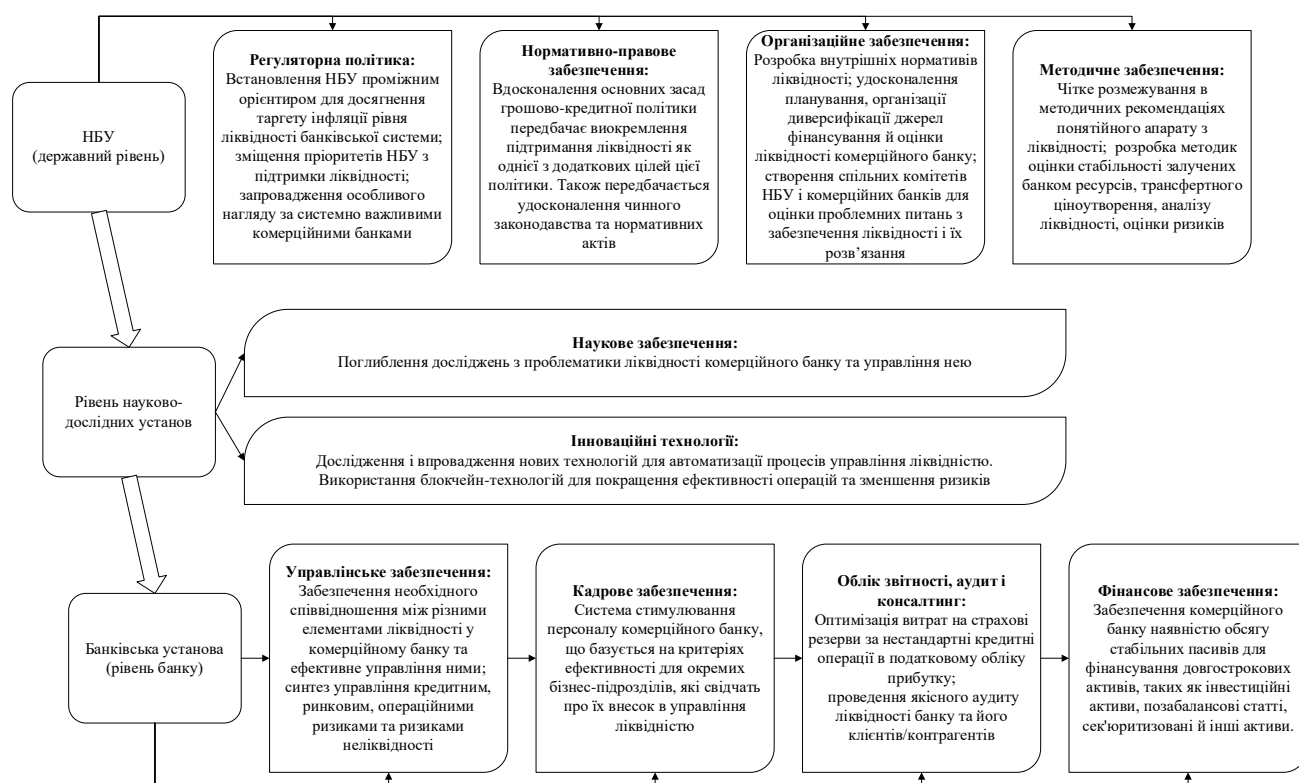

Рисунок 3.3 – Основні напрями ефективного управління ліквідністю банку за рівнями

Джерело: удосконалено автором за [5;61]

Державний рівень, тобто управління національним регулятором, є основою розвитку всієї банківської системи, оскільки він здійснюється на основі регуляторної політики, нормативно-правового забезпечення, організаційного та методичного забезпечення.

Проте на нашу думку комерційним банкам потрібно ще взаємодіяти і з науково-дослідними установами. З їх позиції забезпечення ефективного управління ліквідністю полягає в дослідженні наукового забезпечення та інноваційних технологій.

На рівні окремого банку для забезпечення ефективного управління ліквідністю доцільно здійснити комплекс заходів за чотирма напрямками: управлінське, кадрове та фінансове забезпечення, а також облік звітності, аудит і консалтинг.

Пропозиція взаємодії НБУ та комерційних банків із науково-дослідними установами є важливою для досягнення ефективного управління ліквідністю банку. Наукові дослідження та інноваційні технології можуть значно полегшити та автоматизувати процеси, що відбуваються в банківському секторі, забезпечуючи йому конкурентні переваги та високий рівень ефективності.

Пропонована схема забезпечить органічну взаємодію між комерційними банками, державним рівнем управління та науково-дослідними установами з метою покращення управління ліквідністю та забезпечення стійкості фінансового сектору. Особливо важливим є вплив даної схеми на здатність банку ефективно вирішувати фінансові виклики та забезпечувати високий рівень довіри у клієнтів та інвесторів.

Впровадження сучасних технологій для моніторингу ліквідності в режимі реального часу підкреслює необхідність оперативного реагування на зміни та надає банкам можливість швидко адаптувати свої стратегії управління.

Виконання рекомендацій від Базельського комітету та впровадження ефективної системи управління ризиком ліквідності є єдиною стратегією протидії негативним наслідкам цього ризику. Банки та фінансові установи по всьому світу планують прийняти подібні заходи. Україна, хоч і не систематично,

але все ж намагається знайти оптимальний спосіб вирішення поточних економічних викликів, що виникають внаслідок проблем з ліквідністю [62].

Загальною висновковою думкою є те, що раціональне поєднання зазначених напрямів управління ліквідністю дозволяє банкам стати більш конкурентоспроможними, надійними та готовими до викликів фінансового ринку. Вони формують основу для побудови ефективної політики ліквідності, спрямованої на забезпечення сталого розвитку та високого рівня обслуговування клієнтів. Для забезпечення ефективного управління ліквідністю, підтримання її на потрібному рівні та вдосконалення цього процесу банківські установи повинні виконувати завдання шляхом реалізації економічно обґрунтованої політики в усіх сферах своєї діяльності та дотримання вимог НБУ.

Висновки до розділу 3

1. Запропоновано використати методику інтегральної оцінки ліквідності банку, враховуючи показники та нормативи, що надасть комплексний підхід для визначення рівня ліквідності та управління ризиками. А для більш повної оцінки ліквідності банку запропоновано використати ще й скоринговий метод, що базується на присвоєнні балів за ряд фінансових коефіцієнтів та визначає його рівень ліквідності за допомогою числового показника.

У результаті оцінки ліквідності АТ "Ощадбанк" протягом періоду з початку 2020 по початок 2023 року можна визначити, що банк виявив стійкість та адаптивність до змін в економічному середовищі. Починаючи з високого рівня ліквідності у 2020 році, банк підтверджує свою ефективність та стабільність, хоча у 2021 році спостерігається деяке погіршення у деяких ключових показниках, таких як відношення високоліквідних активів та мобільність високоліквідних активів. У 2022 році банк стикається з викликами, оскільки деякі показники свідчать про погіршення ліквідності. Це може бути пов'язано з економічною нестабільністю в країні. Однак на початку 2023 року бачимо часткове покращення ситуації, що свідчить про реакцію банку на виклики.

Високий рівень ліквідності відображає його готовність виконувати фінансові зобов'язання, а середні та низькі показники відношення високоліквідних активів та ресурсної ліквідності зобов'язань вказують на обережний підхід до ризиків.

2. Доведено, що в умовах сучасної глобальної нестабільності та відповідно до викликів, що постають перед банківськими установами, ефективне управління ліквідністю стає визначальним аспектом фінансової стійкості. Встановлено, що багато українських банків поки що недостатньо приділяють увагу системному аналізу та прогнозуванню своєї діяльності. Проте застосування оптимально обраної стратегії управління ліквідністю (трансформації активів, запозичення ліквідності чи збалансованого управління) є важливим фактором успішної діяльності банку.

Запропоновано схему взаємодії банків із науково-дослідними установами, яка забезпечить органічну взаємодію між комерційними банками, державним рівнем управління та науково-дослідними установами з метою покращення управління ліквідністю та забезпечення стійкості фінансового сектору. Особливо важливим є вплив даної схеми на здатність банку ефективно вирішувати фінансові виклики та забезпечувати високий рівень довіри у клієнтів та інвесторів.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що термін "ліквідність банківської установи" не має єдиного визначення, і науковці використовують різні підходи до його трактування. Розглянувши різні точки зору та врахувавши офіційні документи, ми визначили ліквідність банку як здатність вчасно та ефективно виконувати фінансові зобов'язання, забезпечуючи доступність достатньої кількості грошей чи легко конвертованих активів для виплати вкладникам та виконання інших фінансових зобов'язань.

Забезпечення ліквідності банківської системи визначається комплексом функцій, серед яких ключовими є трансформаційна, стабілізаційна, конкурентно-статусна і функція вирівнювання ризиків. Проте для ефективного аналізу ці функції потребують доповнення функціями організаційного управління та стратегічною функцією.

Акцентовано увагу на вивченні факторів, які впливають на рівень ліквідності банків, враховуючи зміни в економічному та регуляторному середовищі. Зокрема, серед внутрішніх факторів, крім фінансових, важливими є репутація, імідж, внутрішня політика, а серед зовнішніх - регулювання та нагляд НБУ, впливають на ліквідність банків. Розрізнення факторів на внутрішні та зовнішні допомагає у зрозумінні їх впливу та розробці ефективних стратегій управління ліквідністю. Зовнішні фактори, як відомо, незалежні від контролю банківської установи, тому ця група при аналізі та управлінні ліквідністю банку потребує більш детально дослідження, оскільки банк не може контролювати та регулювати їх вплив.

2. Доведено, що проведення аналізу ліквідності банку є складним та тривалим процесом, який включає кілька послідовних етапів:

- I етап. Оцінка фінансового стану банку з погляду його ліквідності;
- II етап. Аналіз факторів негативного впливу на ліквідність банку;
- III етап. Розрахунок та аналіз коефіцієнтів ліквідності;

- IV етап. Оцінка ефективності стратегії управління активами і пасивами;
- V етап. Формування рекомендацій для управління ліквідністю.

Кожен із цих етапів виконує своє завдання та доповнює загальний контекст, що сприяє отриманню комплексного образу рівня ліквідності банку.

Для більш глибокого та ефективного аналізу ліквідності банків обгрунтовано систему різноманітних коефіцієнтів. Застосування різноманітних методів, таких як горизонтальний та вертикальний аналіз, а також структурний аналіз та інші, надає можливість отримати комплексну інформацію про ліквідність банку та ефективність його стратегії управління активами і пасивами.

3. Аналіз фінансового стану банківського сектору вказує на позитивну тенденцію в доходах, особливо в процентних та комісійних складових. Однак, зростання адміністративних витрат та значні відрахування в резерви створюють потенційний тиск на ліквідність. Негативна динаміка чистого прибутку свідчить про труднощі у секторі, тому збалансоване управління ризиками та ресурсами стане ключем до забезпечення ліквідності банків в Україні.

Аналіз нормативів ліквідності банківської системи України свідчить про високий рівень ефективного управління ліквідністю та відповідність встановленим регуляторним вимогам. Усі показники перевищують рекомендовані значення. Динаміка надання коштів для підтримання ліквідності через лінію рефінансування свідчить про спрямованість національної банківської політики на забезпечення стабільності фінансового сектору.

4. АТ «Ощадбанк» - це українська банківська установа, яка є однією з найбільших та найстаріших банківських установ в Україні, системним важливим банком і має значний вплив на фінансовий ринок України.

Аналіз активів АТ "Ощадбанк" вказує на різноманітні тенденції та стратегії, які впливають на рівень його ліквідності. Помітна негативна тенденція у зменшенні ліквідних активів, зокрема "Грошових коштів", вимагає негайної уваги та коригувань у стратегії управління ліквідністю для забезпечення надійності та ефективності фінансових операцій банку. З іншого боку, позитивні тенденції у сфері кредитування та зростання інших фінансових активів свідчать

про успішну кредитну політику та гнучкий стратегічний підхід банку. Збільшення інвестицій та довгострокових активів підкреслює стійкий характер банку та його здатність до ефективного ризикового управління. Відповідно до проведеного аналізу коефіцієнтів концентрації активів АТ "Ощадбанк" зроблено висновок про недостатню оптимальність структури активів.

5. Результати аналізу пасивів комерційного банку вказують на важливі зрушення в його фінансовій діяльності. Зафіксоване значне зростання коштів банків, однак слід враховувати зменшення цього показника у 2022 році, що може викликати деякі труднощі у контексті ліквідності. Збільшення обсягу рахунків клієнтів, хоча і позначається як позитивна тенденція, вимагає додаткової уваги щодо впливу на загальну ліквідність банку. Підвищення обсягу резервів на очікувані кредитні збитки свідчить про консервативний підхід до управління ризиками. Негативна динаміка субординованого боргу вказує на потенційні труднощі у фінансуванні. Дослідження структури пасивів банку за терміновістю їх погашення вказує на зростання найтерміновіших зобов'язань та зменшення короткострокових, довгострокових і постійних пасивів.

6. Встановлено значні коливання показників ліквідності банківської установи. Зокрема, несприятлива динаміка коефіцієнта відношення високоліквідних активів до робочих обумовлена скороченням готівки в банку, а негативний тренд у коефіцієнті ресурсної ліквідності зобов'язань вказує на високий обсяг доходів банку, який покладається на загальні зобов'язання. Інший важливий аспект – негативна динаміка коефіцієнта ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів, що вказує на те, що банк акцентує увагу на залученні депозитів, а не на видачі кредитів.

Дослідження нормативів ліквідності АТ "Ощадбанк" свідчить про загальний позитивний фінансовий стан та достатню ефективність стратегії управління ліквідністю. Значення цих показників, що знаходяться в межах рекомендованих, сприяють забезпеченню стабільності та високого рівня ліквідності, що має важливе значення в мінливих умовах ринку.

7. Запропоновано використати методику інтегральної оцінки ліквідності банку, враховуючи показники та нормативи, що надасть комплексний підхід для визначення рівня ліквідності та управління ризиками. А для більш повної оцінки ліквідності банку запропоновано використати ще й скоринговий метод, що базується на присвоєнні балів за ряд фінансових коефіцієнтів та визначає його рівень ліквідності за допомогою числового показника.

У результаті оцінки ліквідності АТ "Ощадбанк" протягом періоду з початку 2020 по початок 2023 року можна визначити, що банк виявив стійкість та адаптивність до змін в економічному середовищі. Починаючи з високого рівня ліквідності у 2020 році, банк підтверджує свою ефективність та стабільність, хоча у 2021 році спостерігається деяке погіршення у деяких ключових показниках, таких як відношення високоліквідних активів та мобільність високоліквідних активів. У 2022 році банк стикається з викликами, оскільки деякі показники свідчать про погіршення ліквідності. Це може бути пов'язано з економічною нестабільністю в країні. Однак на початку 2023 року бачимо часткове покращення ситуації, що свідчить про реакцію банку на виклики. Високий рівень ліквідності відображає його готовність виконувати фінансові зобов'язання, а середні та низькі показники відношення високоліквідних активів та ресурсної ліквідності зобов'язань вказують на обережний підхід до ризиків.

8. Доведено, що в умовах сучасної глобальної нестабільності та відповідно до викликів, що постають перед банківськими установами, ефективне управління ліквідністю стає визначальним аспектом фінансової стійкості. Встановлено, що багато українських банків поки що недостатньо приділяють увагу системному аналізу та прогнозуванню своєї діяльності.

Запропоновано схему взаємодії банків із науково-дослідними установами, яка забезпечить органічну взаємодію між банками, державним рівнем управління та науково-дослідними установами з метою покращення управління ліквідністю та забезпечення стійкості фінансового сектору. Особливо важливим є вплив даної схеми на здатність банку ефективно вирішувати фінансові виклики та забезпечувати високий рівень довіри у клієнтів та інвесторів.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА

1. Христофорова О. М., Мінасян М. Т. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 36. С. 109-114. URL: <https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/611/607>
2. Гунько Н. І. Сутність та види ліквідності комерційного банку. *Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Вінниця. 2023. С. 53-61. URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2707/zb_fin.pdf#page=53
3. Гайдай К. М., Люта О. В. Ліквідність банківської установи: її сутність та види. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції*. Суми. 2019. С. 96-100. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/77689/1/Gayday_bank_liquidity.pdf
4. Іванова В. В., Дуброва Н. П. Напрями підтримки ліквідності та платоспроможності комерційного банку. *Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*. Дніпро. 2021. С. 22-23. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5719/1/%d0%86%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%92.%d0%92..pdf>
5. Путінцева Т. В., Барановський О. І. Ліквідність комерційних банків України у забезпеченні їхньої фінансової безпеки : дис... д-ра філософії : 072. Львів. 2022. 279 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/diss_Putintseva.pdf
6. Криклій О. А., Москаленко А. О. Вплив невизначеності на ліквідність банківської системи України. *Ефективна економіка*. Суми. 2020. №11. С. 1-8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8319>
7. Новосьолова О. С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І.*

Вернадського. Серія: Економіка і управління. Київ. 2020. №3. С. 76-81. URL: https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_2.pdf#page=82

8. Нікольчук Ю., Швабій К., Касьянов В. Ліквідність комерційного банку: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. Вінниця. 2023. №4. С. 86-94. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/10/320-12.pdf>

9. Радніна Д. А., Волкова В. В. Оцінка ліквідності банку в умовах економічних перетворень. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вінниця. 2021. С. 11-23. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/11728>

10. Рандіна Д. А., Волкова В. В. Сутність та поняття ліквідності, її значення в контексті роботи банку. *Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи*: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ. 2021. С. 82-84. URL: <https://clipr.cc/F6W4s>

11. Жовтяк К. В., Блащук-Дев'яткіна Н. З. Ліквідність банківської системи: сутність та сучасний стан в Україні. *Збірник наукових праць студентів Львівського національного університету*. 2020. Вип. 4. С. 93-96. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/STUD_ZBIRNYK_2019-2020.pdf#page=93

12. Путінцева Т. В. Сутність ліквідності комерційних банків. *Вісник університету банківської справи*. Секція: Проблеми і перспективи розвитку банків та небанківських фінансових установ у сучасних умовах. Харків. 2019. №2. С. 73-80. URL: <https://www.ser.net.ua/index.php/SER/article/view/176/185>

13. Гунько Н. І. Сутність та види ліквідності комерційного банку. *Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України*: матеріали ХІІ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Вінниця. 2023. С. 53-61. URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2707/zb_fin.pdf#page=53

14. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України від 28.08.2001 р. №

368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 30.12.2023).

15. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Маруніч К. В. Управління ліквідністю банків. *Молодий вчений*. Секція: Економічні науки. Одеса. 2023. №9 (121). С. 7 -12. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5921/5792>

16. Стасишин А.В., Петик Л.О., Блащук-Дев'яткіна Н.З., Ситник Н.С. Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2020. 580 с.

17. Павленко Л. Д., Крухмаль О. В., Заріцька А. І. Інструменти управління ліквідності банку в умовах трансформації міжнародних правових норм у національне законодавство. *Ефективна економіка*. Суми. 2021. №1. С. 77-90. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2021/77.pdf

18. Косарева І.П., Крамська Д.О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. *Причорноморські економічні студії*. Одеса. 2018. № 29. С. 99-103.

19. Глосарій банківської термінології. Ліквідність банківської системи. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123429&cat_id=123216.

20. Москаленко А. О., Криклій О. А. Управління ліквідністю банку в умовах невизначеності. *Вісник Сумського державного університету*. Суми. 2020. С. 13-24. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81794>

21. Кубах Т. Г., Єфіменко А. Ю. Ліквідність банківської системи. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми. 2022. С. 73-76. <http://surl.li/pfnrz>

22. Ладан О. І. Фактори впливу на ліквідність банків. *Науковий вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Черкаси. 2020. С. 239-241. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua /5064/1/zb-231-233.pdf>

23. Марнопольська А. О., Замковий О. І. Сутність та фактори впливу на ліквідність банку. *Тиждень студентської науки: матеріали 77-ї студентської*

науково-технічної конференції. Дніпро. 2022. С. 487-489. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/161133/zvit-2022-487-489.pdf?sequence=1>

24. Щесняк Д. С., Еш. С. М. Механізм забезпечення ліквідності банківської установи. *Науковий вісник Національного університет харчових технологій*. Київ. 2020. С. 15-17. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/e8b78df3-8328-47ed-a5cf-ccd100e60b1a>

25. Лаврик О. Баланс комерційного банку як головний документ його діяльності. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. №2. С. 271-276. URL: <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/2172>

26. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

27. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Управління ліквідністю банків України в сучасних умовах: нормативний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький. 2020. №2. С. 76-82.

28. Постанова Правління НБУ «Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року № 13. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64546644> (дата звернення: 30.12.2023).

29. Рішення правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18> (дата звернення 30.12.2023).

30. Коваленко В. В. Регулювання ліквідності банків України: Проблеми та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Київ. 2020. №7. С. 1-10. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/7_2020/5.pdf

31. Зверяков, М. І., Коваленко В.В., Сергєєва О.С. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. Київ: Центр учбової літератури. 2016. 520 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6294>

32. Жердецька Л.В. Трансформація підходів до оцінки та регулювання ризику ліквідності банків. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*.

Дніпро. 2016. Вип. 3 (03). С. 217-222. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/3_2016/44.pdf

33. Жеребцова Т. Р., Хобта В. М. Формування стратегії розвитку суб'єктів підприємництва. *Видавництво Донецького національного технічного університету*. Покровськ. 2020. С. 55-57.

34. Гулевата А. В., Лактівнова О. А. Механізм управління ризиком ліквідності банку. *Видавництво Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вінниця. 2021. С. 51-53 URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/11723/11598>

35. Шийко В. І. Оцінювання управління ліквідністю банківських установ. *Інвестиції: практика та досвід*. Секція: Економічна наука. Київ. 2018. №12. С. 68-74. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/15.pdf

36. Гулевата А. В., Лактіонова О. А. Аналіз ліквідності банків та чинників її динаміка в Україні. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету ім. Василя Стуса*. Вінниця. Вип. 13. 2021. С. 212-217.

37. Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію АТ «БАНК ФОРВАРД». Рішення Національного банку України від 07.03.2023. № 90-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_07032023_90-rsh (дата звернення: 03.01.2024).

38. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи. Постанова Національного банку України від 17.09.2015. № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text> (дата звернення: 03.01.2024).

39. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/>

40. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>

41. Офіційний сайт ТОВ «Фінсі Маркетинг». URL: <https://finsee.com/%D0%BE%D1%89%D0%B0%D0%B4%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA/>
42. Еркес О. Є., Гордієнко Т. М. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Економіка та суспільство*. Секція: Гроші. Фінанси і кредит. Київ. 2019. №20. С. 131 – 138. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/17/16>
43. Стариковська Д. О., Качула С. В., Сірко А. Ю. Економічна сутність та основні види активів. *Фінанси, банківська система та страхування в Україні: проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро. 2021. С. 163-166. URL: <https://www.dsau.dp.ua/ua/page/materiali-konferencj.html>
44. Рубан Л. О. Питання аналітичної класифікації статей пасиву балансу. *Фінансова система України: актуальні питання, досягнення та можливості розвитку*: матеріали XI Симпозіуму. Харків. 2018. С. 432-434. URL: <http://surl.li/pfnrv>
45. Ромашко О.М., Мандзюк А.І. До оцінки активів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності. *Impact of Artificial Intelligence and Other Technologies on Sustainable Development: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference*. December 28-29, 2023. FOP Marenichenko V.V. Dnipro. Ukraine. С. 127-129.
46. Ромашко О. М., Рошко Ю. Д. Практичні аспекти оцінювання фінансового потенціалу підприємств. *Науковий журнал «Бізнес Інформ»*. Харків. 2018. № 5. – С. 318-323.
47. Вовченко О. С. Сучасні методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія: Економічні науки. Полтава. 2016. №5 (77). URL: <http://surl.li/pfouw>

48. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія: за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБСНБУ». 2009. 295 с.
49. Крихівська Н. О., Данилюк-Черних І. М., Тришак Л. С., Оришин Т. М., Ромашко О. М. Оцінювання ефективності діяльності банківських установ за методикою PRREL. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. Київ. 2021. №6 (41). С. 56-65. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3494/3403>
50. Косов А. С. Міжнародний досвід регулювання банківської ліквідності та можливості його реалізації в Україні. *Приазовський економічний вісник*. Серія: Гроші, фінанси і кредит. Київ. 2019. Вип. 5 (16). С. 286-294. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/51.pdf
51. Стешенко О. Д., Шалімова О. Ю. Управління ліквідністю банку. *Scientific discussions and solution development: Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference*. Graz. 2022. С. 83-85. URL: <http://surl.li/pflaa>
52. Фатюха В. В. Управління дохідністю та ліквідністю комерційного банку у напрямі забезпечення фінансової стійкості. *Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя. 2020. С. 291-293. URL: <http://surl.li/pfkpe>
53. Касьянов В. В., Нікольчук Ю. М. Стратегії управління ліквідністю комерційного банку. *Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Харків. 2022. С. 124-126. URL: http://kbi.karazin.ua/wp-content/uploads/2023/06/Zbirnik_menegment_2022.pdf
54. Борисенко Д. В. Управління ліквідністю комерційних банків. *Науковий журнал «Бізнес Інформ»*. Харків. 2021. №6. С. 81-82. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/23200/1/tk2_08.04.21-81-82.pdf
55. Слива Ю. С. Напрямки вдосконалення ефективності управління ліквідністю банку. *Публічне управління та адміністрування у процесах*

економічних реформ: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Херсон. 2019. С. 188-190. URL: <http://surl.li/pfnvq>

56. Путінцева Т. В. Управління ліквідністю комерційних банків. *Вісник університету банківської справи*. Секція: Проблеми і перспективи розвитку банків та небанківських фінансових установ у сучасних умовах. Львів. 2020. № 2 (38). С. 43-53. URL: <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/381/386>

57. Чепелюк Г. М. Система управління та контролю ліквідністю комерційного банку. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції*: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Черкаси. 2020. С. 195-198. URL: <http://surl.li/pfoef>

58. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. – Bank for International Settlements. Basel. December, 2010. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> (дата звернення: 30.12.2023).

59. Краснова І. В., Громницька І. Ю., Васьківська Н. О. Модель стрес-тестування ризику ліквідності банків в Україні. *Підприємництво та інновації*. Київ. 2023. Вип. 29. С. 122-131. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/621/603>

60. Щербатих Д. В. Сучасні методи стрес-тестування банківської системи України. *Економіка і суспільство*. Черкаси. 2018. №19. С. 1210-1218. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/181.pdf

61. Барановський О. І., Путінцева Т. В. Формування комплексної програми забезпечення фінансової безпеки комерційних банків України. *Світ фінансів*. Львів. 2021. №3 (68). С. 65-79. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1460>

62. Тарасевич Н. В., Камбур М. В. Управління ризиком ліквідності банку. *Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: сучасні виклики та інновації*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса. 2022. С. 48-50. URL: <http://surl.li/pfoto>

ДОДАТКИ

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1 – Показники ліквідності банківської установи

Показник	Нормативне значення	Формула для розрахунку	Умовні позначення	Економічний зміст показника
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$\geq 20\%$	$K_{врв} = \text{Ава} / \text{Ар} * 100$	Ава - високоліквідні активи; Ар - робочі активи	Характеризує питому вагу високоліквідних активів у робочих активах
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$\leq 70-80\%$	$K_{рл} = \text{Ад} / \text{Ззаг} * 100$	Ад - дохідні активи; Ззаг - загальні зобов'язання	Характеризує забезпечення дохідними активами банку його загальних зобов'язань і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$\leq 70\%$	$K_{кд} = \text{К} / \text{Д} * 100$	К - вилучені кредити; Д - залучені депозити	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами (чи є незбалансована ліквідність)
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	100%	$K_{гл} = (\text{Авл} + \text{Ам}) / \text{Ззаг} * 100$	Ам - майно, незавершені капітальні інвестиції	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна
Показник миттєвої ліквідності	$\geq 20\%$	$K_{мл} = (\text{Авл} / \text{Пз})$	Пз - поточні зобов'язання	Розраховується за даними балансу. Подібний до нормативу миттєвої ліквідності. Відображає стан ліквідності на короткострокову перспективу

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$\geq 100\%$	$K_{загл} = A/Z$	A-активи; З-зобов'язання	Показує в якій мірі наявні активи банку здатні погасити його зобов'язання
Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів	$\leq 50\%$	$K_c = K_k / D_c$	K_k - кредити короткострокові; D_c - депозити строкові	Коефіцієнт співвідношення короткострокових кредитів і строкових депозитів засвідчує про ефект оборотності активів, які сформовані зі стабільного джерела ресурсів. Це означає, що строкові депозити здійснюють максимальне число оборотів відповідною масою прибутків без завдання шкоди платоспроможності
Коефіцієнт ліквідних активів	10-20%	$K_{ла} = ((MBA + A_{ва}) - MBK) / A_p$	MBA - міжбанківські активи; MBK - міжбанківські кредити	Цей показник розкриває намагання банку поліпшити свою ліквідність коштами міжбанківських запозичень
Коефіцієнт мобільності гривневої (інвалютної) складової високоліквідних активів	-	$K_{моб.інв} = I_{ва} / A_{ва}$	Інв - інвалютні високоліквідні активи	Він уточнює частку гривневих коштів у касі та на коррахунках у наявних високоліквідних активах і свідчить про активність валютних операцій
Співвідношення постійних активів до власного капіталу	-	$K_{пв} = (OZ + HMA + K) / B_k$	OZ - основні засоби; HMA - нематеріальні активи; K - вкладення асоційовані та дочірні компанії; B_k - власний капітал	Розраховується за даними балансу. Характеризує, яка частка власного капіталу використовується для фондування постійних активів

Співвідношення грошових потоків відповідного строку t	-	$K_{гпс} = ГПа / ГПз$	ГПа-грошовий потік активів; ГПз - грошовий потік зобов'язань	Подібний до попереднього показника. Однак може розраховуватися для різних строків. Розраховується за даними стосовно грошових потоків, більш точні результати можна отримати при зважуванні грошових потоків на рівень ризиків
Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів	-	$K_{мва} = Ал / Авл$	Ал - абсолютно ліквідні активи	Мобільність – це здатність активів переходити з однієї форми в іншу. Висока мобільність може свідчити, що банк зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу
Коефіцієнт трансформації залучених коштів	-	$K_{тзк} = (З - Ап) / З$	Ап-активи процентні	Він розкриває рівень використання залучених коштів для погашення платежів, видач готівкою, переказів та інших вилучень і перерахувань

Рисунок Б1 – Консолідований звіт про фінансовий стан станом на 31.12.2020 р.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

**КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	13	26 553 199	56 803 113
Кошти в банках	14	46 350	112 583
Кредити, надані клієнтам	15	63 226 077	65 168 344
Інвестиції	16	130 251 541	113 616 183
Інвестиційна нерухомість	17	633 526	809 070
Основні засоби та нематеріальні активи	18	9 725 445	9 948 101
Передплата з податку на прибуток		275 237	270 256
Інші активи	19	2 888 522	2 417 095
Всього активів		233 599 897	249 144 745
Зобов'язання і власний капітал			
Зобов'язання			
Кошти банків	20	5 823 982	58 040
Рахунки клієнтів	21	186 165 452	202 142 934
Випущені єврооблігації	22	11 744 616	18 303 877
Інші залозичені кошти	23	4 452 649	4 430 083
Інші зобов'язання	24	1 948 998	1 807 105
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	233 833	369 794
Субординований борг	25	1 276 240	2 462 640
Всього зобов'язань		211 645 770	229 574 473
Власний капітал			
Акціонерний капітал	26	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 572 968	1 817 194
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		976 060	1 018 205
Кумулятивна сума курсових різниць		1 583	1 061
Непохритий збиток		(30 334 988)	(33 004 661)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера Банку		21 940 603	19 556 779
Неконтрольована частка участі		13 524	13 493
Всього власного капіталу		21 954 127	19 570 272
Всього зобов'язань і власного капіталу		233 599 897	249 144 745

Від імені Правління:

С.В. Науменко
Голова Правління
21 квітня 2021 року

Г.С. Костенко
Головний бухгалтер
21 квітня 2021 року

Рисунок Б2 – Консолідований звіт про фінансовий стан станом на 31.12.2022.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ"
КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	28 376 712	19 001 319
Кредити, надані клієнтам	12	83 215 595	74 754 086
Інвестиції	13	143 398 851	128 686 039
Інвестиційна нерухомість	14	626 789	833 099
Основні засоби	15	6 521 344	6 947 115
Нематеріальні активи	15	2 106 476	2 049 509
Передплата з податку на прибуток		470 943	417 175
Інші фінансові активи	16	1 319 773	468 886
Інші нефінансові активи	16	3 237 587	2 014 206
Всього активів		269 274 070	234 971 434
Зобов'язання та власний капітал			
Зобов'язання			
Кошти банків	17	543 326	7 608 283
Рахунки клієнтів	18	233 940 309	191 452 639
Випущені сервооблігації	19	6 041 534	7 908 096
Інші запозичені кошти	20	2 676 153	2 818 312
Забезпечення	21	1 179 977	829 107
Інші фінансові зобов'язання	21	606 965	534 499
Інші нефінансові зобов'язання	21	1 290 000	880 297
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	9	97 833	173 704
Субординований борг	22	716 442	878 960
Всього зобов'язань		247 092 539	213 083 897
Власний капітал			
Акціонерний капітал	23	49 724 980	49 724 980
Непокритий збиток		(29 777 746)	(30 106 919)
Резерв переоцінки будівель		1 473 482	1 564 504
Кумулятивна сума курсових різниць		2 537	1 469
Резерв переоцінки за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		60 894	146 089
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		684 601	544 219
Неконтрольована частка участі		12 783	13 195
Всього власного капіталу		22 181 531	21 887 537
Всього зобов'язань та власного капіталу		269 274 070	234 971 434

Від імені Правління

С.В. Наумов
Голова Правління
18 липня 2023 року

Г.С. Костенко
Головний бухгалтер
18 липня 2023 року

Бібліографічна довідка

Тема магістерської роботи:

«Оцінка ліквідності банків в умовах економічних перетворень»

Обсяг пояснювальної записки - 68 сторінки.

Кількість рисунків - 19 шт.

Кількість таблиць - 4 шт.

Кількість додатків - 2 шт. на 5 сторінках.

Графічний матеріал (слайди) - 10 шт.

Перелік графічного матеріалу:

Слайд 1 – Система банківської ліквідності.

Слайд 2 – Класифікація факторів впливу на ліквідність банку.

Слайд 3 – Динаміка доходів і витрат банківської системи України.

Слайд 4 – Відповідність спеціалізованих ощадних банків України вимогам LCR. Динаміка обсягу наданих коштів для регулювання ліквідності банківської системи України .

Слайд 5 – Динаміка активів АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2022 років.

Слайд 6 – Структура активів АТ «Ощадбанк» з позиції ліквідності .
Структура пасивів АТ «Ощадбанк» за терміновістю їх погашення.

Слайд 7 – Показники ліквідності АТ «Ощадбанк». Нормативи ліквідності АТ «Ощадбанк».

Слайд 8 – Крива ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки.

Слайд 9 – Оцінювання ліквідності АТ «Ощадбанк» за скоринговою методикою.

Слайд 10 – Основні напрями ефективного управління ліквідністю банку за рівнями.

10.01.2024 р.

_____ А. Мандзюк